БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ч.
СЕНТЯБРЬ
30
ВТОРНИК
№ 194 (4164)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Москва хоорайның Улус ажыл-агый чөвүлелиниң үлетпүрү тос айларның планын хуусаа бетинде күүсеткен (1 арын).
Төрээн чуртка беш миллион пуд тарааны бөөр дээш! (1 арын).
К. Дилгижек. — Партияның ээлчег чок XXI съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш (1 арын).
Партия организациязын быжыглаар (2 арын).
СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр (2 арын).
К. Оюн. — Комсомолдуң 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр (2 арын).
Каа-Хем районда (2 арын).
Хойларның ужсаалыг шынарын экижидер (2 арын).
Номчукчуларның бисте бижип турары (2 арын).
А. Хандыва. — Хлебти быжырып турар мен (3 арын).
И. Кавва. — Сөөлгү катап көшкеним (3 арын).
М. Шойжуң. — Чечектелген амыдырал (3 арын).
Санчаа-Сюрюн. — Москваның ҮНҮН дыңнап турар бис (3 арын).
Венгр Улус Республиканың Күрүне хуралының сессиязы (4 арын).
КНО-нуң Кол Ассамблеязының XIII сессиязы (4 арын).
Алжир Республиканың түр чазаның декларациязы (4 арын).

Амыдыралдың негеп турары чугула айтырыг

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн бүрү көргүзүп турар улуг дузаламчыларының ачызында Тыва областың экономиказы болгаш культуразы кайгамчык шаг-пын темпилиг хөгжүп, ажылчы чоннарның материалдыг байдалы хүн келген тудум-на улам чаагайжып турар. Чоокка чедир-ле эвн чыткан черлерде чаа-чаа хоорайлар, суурлар тургустунган, чуртталганың чаагайжыды кылдынган он-он чоннарынче көшкүн амыдыралдан мөңгези-биле чарылган тыва араттар көжүп киргилээн.

Көшкүн амыдыралдыг кижилерниң шаг төөгүде сураан безин дыңнавайн чорааны школалар, яслилер, уруглар шөлдери болгаш культура база кадык камгалалының аңбан черлериниң четкилери калбарган. Областың кайы-даа кыдыг кызыгаар булуңнарында кижилерниң бажыңнарында Ильичиниң лампочкалары хып турар, радиону дыңнап турар, солун, сеткүүлү номчуп, марксисчи-ленинчи теорияны ханыы-биле өөренип турар болу берген.

Ол чаа ажылчын суурларда болгаш колхозчу көдээде амыдырал чаазы-биле хайныгып эгелээн. Кижилернин чүгле кылып, бүдүрүп турар ажылдары чаа болу берген эвес, харын оларның амыдырал-чуртталгазы үндезини-биле чаартынган.

Бистиң солунувустуң бөгүнгү номеринде Эрзин районнуң Нарында «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының ажыл-агыйының болгаш амыдыралының амгы байдалының дугайында материалдар парлаттынган.

Тываның көдээзинде амыдыралдың социалистиг чаартылгазын кандыг-даа хөөремче чокка чугаалап турар барымдаа чижектер олдур. «Коммунизмче орук» колхозтаазы дег чижектерни Эрзин, Тес-Хем, Өвүр болгаш областың өске-даа районнарының суурларында өг-бүлелерниң амыдыралындан көргүзүп болур.

Сууржулганың баштайгы чадазы болур өглерден бажыңнарже көжүп киреринин айтырыы ам колдуунда-ла областа үзе шиитпирлеттинериниң бүдүүзүнде келген. Хүү ажылдыг, көшкүн амыдыралдыг кижилер ам чок болган. Ынчангаш хүн айтырыында ам кол чүве болза сууржулганың ийиги чадазы—кижилерниң өг-бүлезинин, бажын-балгадының иштики байдалын, хуузунда арыг-шевер байдалын улам бедидери болур.

Бо талазы-биле ажылды бистиң областа ниитизи-биле эки тургустунган деп чугаалап болбас. Бисте дыка хөй көдээ суурлар ам-даа чаагайжыды кылдынмаан. Ылангыя Таңды районнуң Чедерде «Тиилелге» колхозтуң суурунда тарын каан чаңгыс-даа ногаан ыыш чок, суурда долгандыр кажаа, херимниг чуртталга бажыңнары кончуг ховар. Оон түржүк арыланыр черлер, ниитиниң кудуктары ол суурда барык-ла чок.

Бисте мындыг көдээ суурлар ам-даа дыка хөй. Чижээ, Улуг-Хемде Жданов аттыг, Чаа-Хөлде «Тиилелге», Чөөн-Хемчикте Ленин аттыг, Бай-Тайгада Сталин аттыг болгаш өске-даа хөй-хөй колхозтарның суурларының даштыкы байдалы «Тиилелге» колхозтаазындан дөөредевейн турар. А бир эвес бистиң чамдык колхозчу өг-бүлелеривистин бажыңнарының иштики культурлуг байдалын көөрге база-ла таарымча чок. Бажын-балгадының иштики, даштыкы байдалын арыг-силиг болдурбас, идик-хевин чүп кетпес, чунар бажынга чунуп, уругларын болгаш боттарын арыг-силиг тургузар айтырыгны херекке албас кижилер эвээш эвес.

Партия, совет, комсомол организацияларының болгаш колхоз баштаар черлериниң талазындан ону хамаатты кижилерниң боттарының хуузунда хөрээ кылдыр көрүп турар чорукту таарымчалыг деп санап болбас. Ол болза улустуң национал хевирлиг социалистиг утка-шынарлыг культуразының хөгжүдезиниң кол айтырыгларының бирээзи болур. Ынчангаш чуртталга бажыңнарның иштики байдалының чаагайжыдылгазының дугайында айтырыг партия, совет болгаш хөй ниити организацияларының ылангыя колхоз баштаар черлериниң хүн бүрү кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг. Партия, совет организациялары болгаш колхозтарның баштаар черлери чуртталга бажыңнарының иштики байдалын чаагайжыдарының айтырыын планныг чорудар херек.

Өгге чурттап чораан кижилер көшкүн амыдыралга таарышкан өтөдилери, бажың херексели болуп шыдавас дээрзи билдингир. Ынчалгаш ширтек орнунга стол, сандай, хөм барбалар орнунга шкафтар, өлүүрге орнунга чем буфеди черте-лиг эдилел түүлдери негеттинер. Ону четчир санныы-биле кылып бүдүрер болгаш садыларга хөөү-биле үндүрери эргежок чугула. Чурт үлетпүрүнүн область эргелеи, Кызылдың мебель фабриказы, райүлетпүр комбинаттары болгаш садыг организацияларының талазындан, партия, совет организацияларының деткимчези-биле бо айтырыгны дарый шиитпирлээри негеттинип турар.

Кижилерниң культурлуг амыдырал-чуртталгазын бедидериниң дугайында айтырыгның база бир кол кезээ болза аъш-чем болур. Эът-чем, далган-тараа чежежейнин-даа хөй турза ону чогуур негелделер өзугаар чемзидип, болбаазырадып билбес азы чемнерниң составын байыдар дугайында айтырыгны ам-даа чугулага көрбес чоруктар бистиң хөй-хөй өг-бүлелеривисте бар. Маңаа кол чүве болза аъш-чемниң составынга кат-чимис болгаш ногаа аймаан көвүдедири болур. Ол ышкаш өг-бүле бүрүзүнге далгандан, эъттен, сүттен, ногаа аймаандан эки чемнерни белеткеп билириңге өг-бүле ээлери ыяавыла өөренген турар ужурлуг.

Амыдыралдың негеп турары бо чугула айтырыг бистиң областың бүгү хөй ниитизиниң кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг.

Москва хоорайның Улус ажыл-агый чөвүлелиниң үлетпүрү тос айларның планын хуусаа бетинде күүсеткен

СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизин чыыр дугайында дыңнадыг Москва хоорайның Улус ажыл-агый чөвүлелиниң бүдүрүлгелеринге күш-ажылчы көдүрүүшкүнүн чаа улуг чалгыын болдурган. Заводтар болгаш фабрикалар коллективтери моон мурнундагы социалистиг хүлээлгелерин эде көргүлээн болгаш күрүне планын күүседирин доозарының болгаш күш-ажылдың бүдүргүчүлүүн өстүрер база чаа техниканы шиңгээдип алыр талазы-биле хемчегларны боттандырарының хуусаларын чоокшуладыр деп шиитпирлээннер.

Москва хоорайның Улус ажыл-агый чөвүлелиниң үлетпүр бүдүрүлгелери ниити продукция бүдүрер талазы-биле тос айларның планын күүседирин хуусаа бетинде—сентябрь 22-де дооскан. Хөй санныг каңны, прокатты, автомобильдерни, шактарны, приборларны, автоматизация херекселдерин, дүктен кылган болгаш торгу өстерни, идиктерни болгаш аъш-чем бараанарын пландан ажыр бүдүрүп үндүргүлээн.

Планнарын хуусаа бетинде күүсеткилээн бүдүрүлгелериниң аразында моон адаанда бүдүрүлгелер бар: чонар станоктарның заводу, Лихачев аттыг автозавод, биче литражтыг автомобильдер заводу, Владимир Ильич аттыг ийиги шак заводу, «Каучук» деп трансформатор заводу, «Станколит» завод, «Трехгорная мануфактура» деп пөс-таавы бүдүрер комбинат, хөвец-саазының Фрунзе аттыг фабриказы, «Кызыл чечек» деп торгу комбинады, идиктер бүдүрериниң Капронов аттыг фабриказы, «Кызыл Октябрь» деп фабрика болгаш өскелер-даа.

Бүдүрүлгелерде чорудулгаларны механизастаар болгаш автоматизастаар талазы-биле, мурнакчы технологияны нептередир, бүдүрүлгени организастаарын экижидер болгаш чаа-чаа кылыгларны бүдүрерин шиңгээдип алыр талазы-биле ажылдар Улус ажыл-агый чөвүлелиниң бүдүрүлгелеринде калбарып турар.

Улус ажыл-агый чөвүлелиниң бүдүрүлгелери күш-ажылының бүдүргүчүлүүн өстүрер талазы-биле планын 3 хуу ажыр күүсеткилээн болгаш продукциияның бот-үнезин чиигеткениниң 400 миллион хире рубльдин пландан дашкаар камналгазын алганнар.

Төрээн чуртка 5 миллион пуд тарааны бөөр дээш!

Дүжүт ажаан алыышкынынга болгаш тараа белеткелдеринге эки көргүзүглери дээш СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң болгаш райкүүскомнуң киирип келгенин өзугаар моон адаанда ажыл-агыйларны болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчы ажыл-ишчилерин областың Хүндүлел самбыразына киирген.

«Кызыл тараачын» колхоз (даргазы эш Ойдупаа, партия организациязының секретары эш Доржу) күрүнеге пландан ажыр тараа дужаарын 156,8 хуу күүседирин хандырган.

«Октябрь 30 чылы» колхоз (даргазы эш Самдан, партия организациязының секретары эш Кылын-оол) күрүнеге тараа садарының планын 136,7 хуу күүседирин хандырган.

«Коммунизмче орун» колхоз (даргазы эш Ширидивии, партия организациязының секретары эш Шаңгыр-оол) күрүнеге тараа садарының планын 127,9 хуу күүседирин хандырган.

«Хорум-Даг» колхоз (даргазы эш Төгүс, партия организациязының секретары эш Куулар) күрүнеге тараа садарының планыч 101,5 хуу күүседирин хандырган.

К. Бүрбүлдей — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң комбайнери. «С-6» комбайн-биле дүжүт ажаан алыышкынынга хүн нормазын 200 хуу күүседип турар.

С. Экээндей—«Октябрь 30 чылы» колхозтуң комбайнери. «С-4» комбайнга хүн нормазын 230 хуу күүседип турар.

О. Долчан-оол—«Октябрь 30 чылы» колхозтуң колхозчузу. Тараа белеткел пунктузунга бүдүрер ажылдын хүн нормазын 200—230 хуу күүседип турар.

М. Өпей-оол—«Октябрь 30 чылы» колхозтуң комбайнери. Ол бүдүрер ажылдың хүн нормазын 200 хуу күүседип турар.

П. Потапов.—Чадаана МТС-тин комбайнери. «Кызыл тараачын» колхозка «С-6» комбайн-биле тарааны ангылап ажаан турган, хүн нормазын 200 хуу күүседип турар.

Үрезин уруушкуну

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хаа» көдээ ажыл-агый артели 1959 чылдың часкы тарылгазынга үрезин уруушкунун чедиишкинниг чорудуп турар. Артельдиң ажыл-ишчилери 150 тонна сорттуг кызыл-тас үрезинин арыглаан, үнүүчелиниң талазы-биле анализин лабораториядаа хынаан, складта уруп шыгжаан. Үрезинге херегдээр сула арыглаашкынын сентябрь 24-те дооскан.

Үрезин арыглаар ажылга Кызылдың медицина училищезинин I курузунуң 8 студентилери доктаамал ажылдап, колхозка улуг дузаламчыны көргүскен.

Съездиге бистиң белээвис

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ээлчег чок XXI съездизинге төлептиг ужуражып, Төрээн чуртка эки шынарлыг хөй тарааны бөөр дээш бистиң Таңды районда «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери бистер күрүнеге тараа садар планывысты хуусаа бетинде күүсеткеш, пландан ажыр 1000 тонна тарааны күрүнеге немей садар дээн хүлээлгевисти 1200 тонна кылдыр күүсеттивис.

Төрээн чуртка хөй тарааны бөөр дээш демиселге колхозчулар, эштер Н. Кенден, М. Ушков, К. Чачан-оол болгаш өскелер-даа ең идепкейлиг ажылдааннар. Тываның тараажылары Төрээн чуртка 5 миллион пуд тарааны бөөр деп дайынчы, чаа сорулганы салганын изии-биле деткивишаан, ол патриоттуг хүлээлгенин чедиишкинниг күүседезинге салыышкын кылдыр бистиң артельдиң кежигүннери 380 тонна тарааны күрүнеге немей садарын хүлээнгеннер. Бо чаа хүлээлгевисти кыска хуусаада ажыр күүседип шыдаарывыстың бүгү аргалары бисте бар.

Самагалдайдан шефчилер

Тес-Хем районнуң төвү Самагалдай суурнуң албан, организация черлериниң коллективтери болгаш чурттакчы чону районнуң колхозтарына шеф ажылын организастап, улуг ажылдарны бүдүрүп турар.

Суурнуң чурттакчыларындан өлүүн хөй киži Таңды районнуң колхозтарының дүжүт ажаан алыышкынынга барып дузалажыр дугайында боттарының саналарын СЭКП райкомунга болгаш райкүүскомга киргеннер. Партия райкому, райкүүском оларның инициативазын деткип, Таңды районнуң «Революциянын чалбыыжы» колхозунче 30 кижи чорутканн. Олар ам колхозтуң төп шаңында тарааны арыглап, кургадып, күрүнеге салар тарааны машиналарга чүдүрүп чорудуп турарлар.

Бии-хемчилерниң патриоттуг хүлээлгези

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ээлчег чок XXI съездизинге алдар кылдыр 5 миллион пуд тарааны 1958 чылдың чаагай дүжүдүнден социалистиг ынак Төрээн чуртка бөөр деп Тываның ажылчы чоннарының чаа, бедиткен хүлээлгезиниң күүселдезинге салыышкын кылдыр Бии-Хем районнуң тараажылары немелде хүлээлгелерни боттарынга алгаш, эрестиг күүседип өгелээннер.

Күрүнеге тараа садарының планын Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери (даргазы эш Мучаев) 245 хуу кылдыр күүсеткен болгаш пландан ажыр 900 тонна тарааны Төрээн чуртка ам немей бөөрин хүлээнгеннер. «Кызыл тараачын» колхозтуң тараажылары (даргазы эш Астафьев) күрүнеге дужаар база садар тараазының планын районда мурнап күүсеткен, ол колхоз бедиткен немелде хүлээлгени алган болгаш Төрээн чуртка ниитизи-биле 3200 тонна тарааны берген турар. «Искра» көдээ ажылагый артелиниң тараажылары (даргазы эш Дежнёв) күрүнеге тараа садарының планын ыракта ажыр күүсеткен болгаш ам 720 тонна тарааны немей садарын шиитпирлээш, эрестиг боттандырып киринкеннер.

Бии-Хем районнуң ер, херээжен колхозчулары, «Өөк» совхозтуң ажылчыннары, сентелге-техника станциязының ажылдакчылары Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ээлчег чок XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш боттарынга алган патриоттуг хүлээлгезин чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседип шыдаарлар.

Тарааны күрүнеге садып турар

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» көдээ ажыл-агый артели бо чылын 2100 гектар тараа культуразын тараан. Тарааның үнүжү чаагай болган.

Колхозтуң дүжүт ажаалдазында Шагаан-Арыг МТС-тин 10 комбайны ажылдап турар. Сентябрь 20-ге чедир 1270 гектар тараа ажааттынган. Оон иштинден 600 гектарны ангылап ажаар арга-биле чорутканн.

Артель күрүнеге 760 тонна тараа садар планныг турган болза, колхозчу тараажыларның, механизаторларның чүткүлдүг ажылының түңнелинде, сентябрь 19-та күрүне складынга 770 тонна эки шынарлыг тарааны киирген. Колхоз бодунга хереглээриниң артыкшылдыг тарааны шуптузун күрүнеге садарын шиитпирлээн. Күрүнеге тараа садары колхозта үргүлчүлеп турар.

• • •

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунда дүжүт ажаалдазы хайныышкыныг чорун турар. Колхозтуң тараа культуразы ниитизи-биле 1752 гектар. Сентябрь 21-ге чедир 1074 гектар ажааттынган, оон иштинден 271 гектарны ангылап ажаар арга-биле чорутканн. Тарааның дүжүдү гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 12 центнер, а чамдык участоктардан 15—18 центнер чедип турар.

Колхозтуң дүжүт ажаалдазында Сүт-Хөл МТС-тин 6 комбайны ажылдап, оларда үрелиишкин чок болуп, ажаан алыышкынны саадаттайн турар. Комбайнерлер К. Дөге, А. Гладков олар «С-6» деп комбайннар-биле хүн оналдазын 130 хуу чедир күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

МТС-тин механизаторлары дүжүт ажаалдазы-биле чергелештир күсөө чер андырылгазын база чорудар берген. «Бора-Тайга» колхоз 1520 гектар черни күзүн андарар планныг. Ам 839 гектар андартынган.

Чер андырылгазында ажылдап турар трактористер Хуваажан, Кыдат-оол олар нормазын хүн бүрү 125—150 хуу чедир күүседип турарлар.

Партияның ээлчег чок XXI съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш

Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чону СЭКП-ниң XX съездизинин болгаш партия Төп Комитединин пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, ам бо хүннерде СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш демисежип, социалистиг чарышты калбартып турарлар.

Районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери күрүнеге тараа садып дужаарының баштайгы планын сентябрь 21-де 101,7 хуу күүсеткен. Ам областың ажылчы чоннарының Төрээн чуртка бөөр 5 миллион пуд тараазынга киириштир алган хүлээлгези-биле катай шупту 7000 тонна ажыг тарааны дужаар. Оон иштинде «Кызыл тараачын» колхоз 600 тоннаны, «Октябрь 30 чылы»—400 тоннаны, «Коммунизмче орук»—200 тоннаны күрүнеге немей дужаар хүлээлгени алганнар. Бо колхозтарның удуртукчулары эштер Ойдупаа, Доржу, Самдан, Кылын-оол, Ширидивии, Шаңгыр-оол олар колхозчуларны дүжүт ажаан алыышкынынче чогуур өйүнде эки организастааш, күрүнеге тараа садып дужаарының баштайгы планын ажыр күүсеткилээш, ам бо хүлээлгелерин базаа чедиишкинниг күүседип турарлар. Бо колхозтар бүгү ажаан алган тараааларының 70 ажыг хуузун ажаан алыышкынның дешилгелиг ангылап ажаар аргазы-биле чорутканнар.

Ажаан алыышкынның үезинде Чадаана МТС-тин механизаторларының аразында күш-ажылга онза шылгарап турар эштер хөй. «Кызыл тараачын» колхозта П. Потапов, М. Хунажык, «Октябрь 30 чылы» колхозта К. Бүрбүлдей, С. Экээндей, «Коммунизмче орук» колхозта Пимонов, Сүге-Маадыр, М. Николай. Ленин аттыг колхозта Пибульский, Панкратов болгаш өскедаа комбайнерлер, трактористер хүнде ажыл нормазын ийи-үш катап ажыр күүседип турарлар.

Колхозтардан тараа сөөртүүр талазы-биле Чадаана АТК-зы (начальниги эш Паников) эки хемчеглерни алган. Чолаачылар Черных, Шурышев, Май-оол, Ак-кыс, Корлевяков, Масюк оларның тараа сөөртүлгезинге эрестиг ажылдап турарын демдеглээри чугула. Чадаана хоорайның албан, организация черлериниң 500 ажыг кижини дүжүт ажаан алыышкынының үезинде түр алы өлүүн каш хонуктарда колхозтарже дузалаштырып чорутканн. № 1 ортумак школаның директору Дөжүлдей, Чадаана өмнелгезиниң кол өмчизи Ковенский, ыяш ажылагый черинин начальниги Шатовкин болгаш оон өске-даа эштер Чадааның тараа хүлээп алыр пунктузунга колхозтардан келген тарааларны арыглап, кургадырынга боттарының коллективтерин эки киириштиргеннер.

Район тараадан ангыда көдээ ажыл-агыйның өске продуктуларын күрүнеге белеткээриниң планнарын база күүсеткен. Сентябрь 20-де эът белеткээриниң планын 100,2 хуу, сүттүң—110 хуу, дүктүң—100,3 хуу күүсеткен. Мал чемнериниң талазы-биле сиген белеткелиниң планы 113 хуу, силос салыышкыны 127 хуу күүсеттинген.

Оон-биле чергелештир районнуң ажыл-агыйында ам-даа шиитпирлеттинмейн турар чүгула сорулгалар бар болгаш оларны СЭКП ТК-ның негелдезинге чедир күүсетпейн гурарывысты чугаалавайн барып болбас. Районда дүжүт ажаан алыышкыны чаа-ла 50 хуу ажыр турар. «Искра» (даргазы эш Доктугу), «Октябрь 40 чылы» (даргазы эш Дигик) болгаш Ленин аттыг (даргазы эш Дүдераа) колхозтар күрүнеге тараа дужаар болгаш садар талазы-биле өске колхозтардан хожудап, районнуң ниити хуузун кудуладып турарлар. Олар дүжүт ажаан алыышкынынга оозалдап киргеннер болгаш ангылап ажаан алыышкынны база хожудап чорутканнар.

МТС-тин чамдык комбайннары болган чок-ла үрелип, хөй-хөй шактарда аная турарын чамдык эштер комбайнерлерге болгаш трактористерге чарбыырын орааллаҗып турар. Оон чамдыызы шыннуг-ла, ынчалза-даа колхозтар баштаар черлериниң, партия өге организацияларының талазындан комбайн агрегаттарынче ыракта четпес хайгаарал салып турарын база демдеглезе чугуур. МТС-тин чамдык участок техниктери ол-бо колхозтар аразынга шаварынга өйлешкеш, хөй таварылгаларда механизаторларга боттуг дуза чедирбейн турарлар. Бо байдалды чурумчудар талазы-биле МТС-тин удуртукчулары четпес хемчегап турар.

Комбайннарны бедик бүдүрүүчүлүг ажыглаарынга колхозтарда агрономнар улуг рольду ойнаар. Чамдык колхозтарда комбайннарның маршрудун эки планнап таарыштырбайн турарындан оларны хөй шак эрттирип, ыңай-бөөр чорудар чүүл бар. Райкүүскомнуң чанында эш Базыр-оолга удуртукан көдээ ажыл-агый талазы-биле инспекция бодунуң тускай эртемниглерин чөп ажыглавайн турар.

Ам бүгү күштү арткан тарааларны эң кыска хуусаада чидириг чокка ажаан алырынче, эки шынарлыг үрезиннерни болгаш өске-даа фондуларны уруп белеткээринче мобилизастаар херек. Бо хүннерде мал кыштатладыышкынынга белеткел, хой тарып боозадылгазы, саваннарны бөлүп сарааттаары, белеткеттинген сигеннерни малдан камгалаары дээш оон-даа өске ажылдар бар.

Районнуң ажылчы чону СЭКП-ниң XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш демисеспишаан, бүгү күштерни, бар арталарны үстүнде сорулгаларны чедиишкинниг күүседиринче организастаар ужурлуг.

К. ДИЛГИЖЕК,
СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң секретары.

Колхозчуларның хүлээлгези

Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң кежигүннери байлак дужүттүң ажаан алыышкынын дүн-хүн чок чорудуп турарлар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнга болгаш СЭКП-ниң XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш колхозтуң кежигүннери боттарынга бедиткен хүлээлгени алганнар.

Бо чылын күрүнеге 5 миллион пудтан эвээш эвес эки шынарлыг тарааны областың колхозтары дужаап болурунуң дугайында СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң саналын изии-биле деткивишаан, Таңдының колхозчулары патриоттуг өгелээшкинни үндүрүп, областың бүгү колхозтарының, совхозтарының болгаш МТС-тениң ажыл-ишчилеринге болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге кыйгырыгны үндүрүп, миллион үш чүс мүң пуд эки шынарлыг тарааны күрүнеге дужаар деп шиитпирлээннер.

«Кызыл партизан» колхозтуң кежигүннери кыйгырыгның төлевилелин чугаалажып көөрүнге холбаштырган хуралынга боттарының арталарын болгаш курлавырларын санап көргеш, пландан дашкаар районнуң миллион үш чүс мүң пуд тараазынга киириштир мүң тонна тарааны күрүнеге дужаар деп бедиткен хүлээлгени алганнар.

Колхозтуң № 1 хову бригадазынга болгаш төп шаңынга сентябрь 27-де дүштеки чем үезинде болгулаан хуралдарга тараажылар кыйгырыгның төлевилелин деткип, боттарынга бедиткен хүлээлгелерни албышаан, ажаан алыышкын ажылдарында бар четпестерни шугумчулеп турганнар.

— Бо чылдың дүжүдүнүң өлбек болганы бистиң күш-ажылывыстың түңнели-дир. Күрүне мурнунга бедик хүлээлгени алдывыс. Ол чорук ажаан алыышкынның темпизин улам күштелдиреринин негеп турар. Ынчалза-даа бистиң колхозувуста ажылдап турар комбайннар үргүлчү үрелип турарлар. Бо хүн № 1 бригадада 6 комбайннарның дөрту, № 2 бригадада 8 комбайннарның үүш барык-ла ажылдаваннар—деп төп шаңда ажылдап турар колхозчу өш Давыдов хуралга чугаалаан.

Колхозта студентилер

Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң тараажылары бо чылын тараа культураларының чаагай дүжүдүн өстүрүп алган.

Көдээ ажыл-агый артелиниң чүгле тараазы эки болган эвес, харын картофель үнүжү база чаагай болган. Аъш-чемниң ол үнелиг культуразын өй-шаанда ажаап алырынга дузалажыры-биле Кызылдың башкы училищезиниң үшкү курузунуң студентилери ажылдап турар. Олар ында шупту 17 кижи.

— Болар ажок ажыл-ишчи улус—деп колхозчулар оларны мактап турарлар.

Студентилер шынавыла кызымаккай ажылдап турар. Оларның иштинден хүн оналдазын күүсеткейн базар таварылга кажан-даа турбаан.

Кижизидикчи башкы Антонина Ермолаевна Исаева мынча деп чугаалаан.

— Бис өртен өрге туруп кааш бис. Бүгү-ле оолдар болгаш кыстар даандырган ажыл-херекти ажок ак-сеткилдиг күүседип турар. Студент бүрүзү хүннүн-не 2 чедир күш-хүннерин ажылдап ап турарлар. М. Тараа, Н. Мит-оол, Л. Ховалыг, А. Шыдыраа олар ажылга онза шылгарап турар.

Күжениишкинниг ажыл хүнүнүн соонда хову турлаанга шагзырап, бакырай берген хевирлиг келзе-даа студентилер солун номнарны номчуп, шахмат болгаш шашки ойнап, ынак ырларын ырлап, шаг-үени хөглүг эрттирип турар.

Отчёт-соңгулдалыр партия хуралдарындан

Партия организациязын быжыглаар

Кызылдың септелге заводунуң партия организациязында коммунистерниң хөй кезии ажылчыннар. Олар бүдүрүлгеге, сагылга-чурумга боттарының үлегерин көргүзүп, коллективтиң мурнакчы одуруунда турул турарлар.

Коммунист Прогунов СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиитпирлерин танышкан митингиге санал бергеш, ажылчыннарның чуртталга бажыңының одалга системазының септелгезин сентябрьның 25-ке чедир доозарын хүлээнген. Ол, бодунуң сөзүн ээлеп, септелгени сентябрь 20-де бүрүн дооскан. Мотор цегинде ажылдап турар коммунист Гордеев септелгениң мурнакчы аргазын ажыглаап, айда 5—6 моторлар септээр тургаш, ам 10 моторларны септеп, ажыл нормазын 300—350 хуу күүседип турар. Шуткулга цегинде коммунист Михальченко базала эки ажылдап турар. Завод сес айның бүдүрүлге планын 108,5 хуу күүсеткен.

Ынчалза-даа заводтуң ажылында, ажылчыннарның күш-ажылын организастап турарында улуг четпестер база барын коммунистер боттарының отчет-соңгулдалыр хуралынга илереткеннер. СЭКП хооркому ол эвээш коммунистерлиг партия организациязын быжыглаарынче кичээнгей салбайн турарын олар шүгүмчүлээннер.

— Бистер ажылдаар чёрни кышкы байдалга белеткеп турар бис. Ынчаарга бисти кым-даа сонуургавайн турар. Материал чедишпейн турар, а партия организациязы кышка белеткел дугайында шиитпир үндүрүп каап, херек кырында организакчы ажылды чорутпаан—деп, эш Прогунов шүгүмчүлээн.

Парторганизация шиитпирлериниң күүселдезин хынавайн турар дугайын эш Михальченко чугаалаан. — Ажыл-агыйга хамаарышкан эки шиитпирлерни үндүрүп турдувус, ынчаарга ооң күүселдезин администрациядан негевейн турар-дыр бис. Сөөлгү 2—3 айлар иштинде ажылчыннар ортузунга беседалар-даа, солун номчулгалары-даа чоруттунмаан. Ол ажылды чорудуп болур ажылдакчылар, инженерлер заводта хөй. Бүдүрүлгеге масса-политиктиг ажылды экижидер дугайында шиитпирлеривис база-ла шак ынчаар күүсеттинмейн турар-дыр—деп, ол шүгүмчүлээн.

— Ажылчыннар хостуг шактарда чалгаарап турар. Клуб ажылын экижидер дугайын хөй удаа чугаалажып турдувус. Ооң күүселдези чок. Кызыл булунда солуннар-даа, журналдар-даа, стол кырының оюн херекселдери-даа чок. Приемник ажыглаттынмайн турар. Чайның бүгү дургузунда ацаа кино көргүзүү болбаан. Хылдыг хөгжүм херекселдери бар, а оларны база-ла ажыглавайн турар-дыр бис. Комсомол организациязы (секретары Сташевский) ажылдавайн турар дугайында партия организациязы бууруулуг—деп, коммунист Рубцов шыңгыы шүгүмчүлел кылган.

— СЭКП хоорьому парторганизацияны быжыглаар дугайында сагыш салбаанының дугайын чүнүц-биле көргүзерил? Хоорком бис билбээнивисте-ле секретарывысты үчёгтан үндүр бижээш, өскээр чорудупкан болган, а ооң оралакчызы үргүлчү-ле сургакчылап чоруп турган. Коммунист Лаптевтиң харыысалгазында заводтуң 70—80 муң рубль үнелиг эт-хөреңгизи санаттынып турар. Ынчаарга СЭКП хооркому Лаптевти бистин парторганизациявыстың үчёдүндан үндүр бижээш, өскээр чорудупкан, а Лаптев заводбиле ам-даа санашпаан—деп, эш Русанова чугаалаан.

Завод директору эш Михайловтуң адрезинге чөптүг шүгүмчүлелдер болган. Склад эргелекчизиниң ажылын ол хынавайн турар.— Ажылчыннарның негелде дилеглеринге сагыш салыр херек. Бо талазы-биле администрация дыка улуг четпестерлиг. Мен кежээки школаның бешки клазынга өөренир сорулга-биле, мени бирги ээлчегге ажылдадырын дилээн мен. Мээң ол дилээмни заводтуң электростанциязының начальниги эш Степанов бичии-даа херекке албаан—деп; эш Сандак шүгүмчүлээн.

Заводта профэвилел организациязының ажылын парторганизация четпес удурткан. Коммунистниң болган активтиг политиктиг өөредилгези багай организастаттынган. Эрткен өөредилге чылында политбелгүм чүгле 3 удаа кичээл кылган, а коммунистниң ам канчаар өөренири тодаргайлаттынмаан.

Ол бүгү четпестерни узуткаар, партия организациязын быжыглаар талазы-биле парторганизацияга СЭКП хооркомунуң талазындан боттуг дуза көргүзери коммунистер хуралга саналдаан.

П. АЛЕКСЕЕВ.

СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр

* * *

Колхозчу малчыннарның хүлээлгези

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының саанчылары болгаш кадарчылары сүт бүдүрерин көвүдедириниң херээнге ажыл-ишчи үлүүн киирип турарлар. Элбек сүт дээш чарышка саанчылар хаара туттунган. Чарыштың түңнелин учетчик эш М. Мыныя, агитатор-саанчы А. Оржак 15 хонгаш-ла үндүрүп, сагдынган сүттүң түңнелич, ооң үскүрүн ферма ажылдакчыларынга дыннадып турары чуруумчаан.

СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизинге болгаш Улуг Октябрьның 41 чыл оюнга төлептиг ужуражыр дээш ферманың ажылдакчылары улуг кедүрлүүшкүнүг ажылдан турарлар.

Колхозтуң бүдүрүлге планында инек бүргүзүнден 1300 литр сүт саап алыры көрдүнген. Сентябрь 1-ге чедир бир инектен-не 1100 литр азы эрткен чылдың бо үезинден 200 литр хөй сүт сагдынган. Ферма күрүнеге 50 тонна сүттү садар планын 70 тонна кылдыр күүсеткен.

Саанчыларның чарыжының бирги одуруунда ам үеде эш О. Севилбаа чоруп, саалданың тос айларының дургузунда 11 инектериниң бирээзинден-не 1560 литр, а сентябрь 15-ке чедир 1708 литрни сагган. Аныяк саанчы комсомолчу Ш. Оржак инек бүргүзүнден 1480 литрни саап алган.

Ферманың ажылдакчылары чыл төнчүзүнге чедир нинти сүт саалдазының планын 140 хуу күүседирин, 1959 чылдың январь айның саалда планын партияның XXI съездизинің ажыттынар хүнүнге чедир 125 хуу күүседирин шиитпирлээннер.

М. СЕВЕН.

Улуг өөрүшкү-биле уткуп, хүлээп алган

Өөрүнүң коммунистери болгаш ажылчы чоннары СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизин чыылдырар дугайында Төп Комитеттиң шиитпирин бүгү совет улус-биле кады улуг өөрүшкүлүг уткаан. Партияның XX съездизи эрткенден бээр үениң дургузунда Өвүр район ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле улуг чедиишкиннерни чедип алган. 1956 чылдан 1958 чылга чедир мыйыстыг бода малдың баш саны 33 хуу, хойларның—94 хуу, өшкүлериниң—57 хуу, чылгының—25 хуу көвүдеп өскен.

Сөөлгү үш чылдарның дургузунда эзт бүдүрүлгези бистиң районга 2 катап, дүк—3 катап, сүт бүдүрүлгези—1,5 катап көвүдээн. Ооң-биле холбаштыр колхозтарның болган колхозчуларының орулгазы 5,6 катап өскен. Үр эвесте-ле ийи-чаңгыс өглер кочуя берген турган черлерде ам чазгайжыдыр туттунган бажыңнарлыг, школалаарлыг, клубтарлыг болгаш өске-даа тудугларлыг чараш суурлар тура берген.

Бир эвес 3—4 чылдарның мурнунда хой бүргүзүнден 1 кг азы оон-даа эвээш дүктү кыргып эп турган болза, 1958 чылда районга нинтизи-биле хой бүргүзүнден 2,1 кг дүктү кыргып алган, а «Торгалыг» колхозтуң мурнакчы кадарчылары Комбуй-оол биле Седип ирт бүргүзүнден 4,6 кг дүктү алганнар.

Сүт саалдазы әлээн көвүдээн. Мооң мурнунда чылларда тус черниң инээнден 500 кг сүт саап алырга ону эң тергиин деп санап турган болза, бо чылын бир инектен 1000 кг сүттү, а мурнакчы саанчылар Ажыймаа 1024 кг, Үдүне 1042 кг сүттү инек бүргүзүнден саап алганнар.

СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездизин чыылдырар дугайында Төп Комитеттиң доктаалын колхозтарга, фермаларга, бригадаларга, албан черлеринге чугаалажып көргеш, партияның XXI съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты калбартын турар.

Районнуң «Кызыл тук», «Торгалыг», «Коммунизмче орук» кодээ ажыл-агый артельдериниң колхозчулары боттарының бай аргаларын, курлавырларын саап көргеш 1959 чылдан 1965 чылга чедир малдың нинти баш санын 3 катап өстүрер, дүк бүдүрүлгезин 3,3 катап, эзт бүдүрүлгезин 2,5 катап көвүдедир, алтай уксаалыг нарын дүктүг хойларның баш санын 2,6 катап өстүрер деп хүлээнген.

Чедип алган чедиишкиннерни быжыглавышаан, бистиң районнуң колхозчулары келир үеже бүзүреллиг көрүп турарлар. Өвүрүнүң колхозтары бүгү чурттуң кодээ ажыл-агый артельдери ышкаш улам-ла бай шыдалыг болзун дээш бүгү-ле күштеривисти салыр бис.

Ф. РЕШЕТНИКОВ,
СЭКП Өвүр райкомунуң секретары.

Барыын-Хемчиктиң кооперасчыларында

Үлетпүр болгаш аъш-чем бараннарынга ажылчы чоннарның хүн бүрүде өзүп турар хереглелдерин үлегерлиг хандырбышаан, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төөгүүлүг XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш Барыын-Хемчик районнуң хереглел кооперациязының ажылдакчылары боттарының аразында социалистиг чарышты калбартын турарлар.

Районнуң «Ленин орууу» кодээ ажыл-агый артелинде магазин эргелекчизи эш Мага-Байыр садыгының депшилгелиг аргаларының бирээзи болур садыглаашкынның бригада аргазынче магазинни шилчиткен болгаш бараан саарылгазының чыл планын хүүсаа бетинде—Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнга чедир күүседирин хүлээнип алган шудургу ажылдап турар.

Мурнакчы садыгжы эш Мага-Байыр мал чемнериниң белеткелиниң болгаш дүктүг ажаап алышкынының үезинде кодээниң ажылишчилериниң ортузунга үнүүшкүнүг садыгны үргүлчү организастап, хүн бүрүнүң эргежок чугула бараннарын тараа, сиген шөлдерингe аппарып, ында колхозчуларга, механизаторларга садыглап келген. Хоочун кооперасчы эш Мага-Байырның эргелекчилээн магазининде бараннарның тус-тус өртектерин көскү кылдыр улгаттыр бижээш, азып делгээн, магазинниң иштинде болгаш даштыкы девискээринде арыг-шеверни шыңгыы сагын турар. Кышкы үеде таарымчалыг ажылдаарынга магазинни баш бурунгаар белеткээн.

Районнуң хереглечилер ниитилелиниң Кызыл-Мажалык суурда аъш-чем магазинниниң садыгжылары эштер Окунева, Дегежик олар СЭКП-ниң ээлчег чок XXI съездинге алдар кылдыр бараан саарылгазының планын ай бүргүзүнде ажыр күүседирин, садыл алыкчыларның нетелделерин үлегерлиг хандырбышаан, совет садыгның бедик культуразы дээш улам чүткүлдүг демисежирин хүлээнип алган эрестиг ажылдап турарлар. Районнуң төп магазининде салбыр эргелекчилери эштер Мурашка, Вилисова, Ощепкова олар партияның XXI съездизинге күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш бараан саарылгазының чыл планын бир ай бурунгаар күүседирин, совет садыгның депшилгелиг аргаларын калбаа-биле нептерелин ажыглаарын, садыл алыкчылар-биле харылзааны күштелдирерин хүлээнгеннер.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизинге күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш боттарынга бедиткен бөлгаш тодаргай хүлээлгелерни райпонуң № 1 столоваязының ажылдакчылары база алганнар. Ниитиниң чемненилгезинге хереглээр продуктулар аймаан, бирги ээлчегге картофельди болгаш ногаа чүүлүн четчир хемчээлдиг кылдыр белеткеп алырын, столовая чемнериниң шынарын улам экижидерин, чемненикчилериниң негелделерин күүседириниң культуразын хандырарын коллектив хүлээнген. Партияның ээлчег чок XXI съездизинге алдар кылдыр коллективтиң алган хүлээлгелерин күүседир дээш столованың поварлары эштер Дворкова, Пяткова, чем дажыкчызы эш Саая Чудурук, буфет эргелекчизи эш Голубодцкая мурнакчы ажылдап турарлар.

Д. ИРГИТ.

Мергежилдиг чүдүрүкчү

Ала-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң кежигүү С. Серен-оол сөөлгү ийи чылдарның дүүгүт ажаап алышкынының үезинде № 2 хову бригадазынга авточүдүрүүчүге ажылдап келген. Ол кыска хуусаада авточүдүрүкчүнү шиңгээдип ап, эрткен чылын Кызылдың төп сайгарылга базазынче болгаш колхоз складтарынче 5006 тонна тараанны чүдүрүп чоруткан.

Бо хүннерде ажаап алышкынга Серен-оол база-ла мурнуку одуруулда чоруп, амдызында 1800 тонна тараанны чүдүрген. Кампания үезинде авточүдүрүкчүнү туруушкунга таварыштырбайн, камныг эдилээр сорулганы ол мурнунга салып келгенинден, ажылдап турары машиназы ажылга бичии-даа саадаашкын кылбаан.

Эрткен чылдың кодээ ажыл-агый кампанияларынга эрестиг киришкени-биле ол «Күр черни шиңгээдип алганы дээш» деп медаль-биле шаңнаткан.

О. ОПЕЕН.

Комсомолдуң 40 чыл оюнга чедиишкиниг ужуражыр

Бо чылын совет аныяктарның амыдыралында төөгүлүг болуушкуннар болуп турар. Комсомолчулар болгаш аныяктар ВЛКСМ-ниң XIII съездизинге боттарының күш-ажылчы чедиишкиннери-биле ужурашкан болгаш совет аныяктарның хүнүн демдеглээннер. Ам октябрьның 29-та Ленинчи комсомол бодунуң 40 чыл оюн байырлап эртирер.

Совет улус болгаш совет аныяктар улуг байырлалдарга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражырынга чаңчыккан. Бо алдарлыг хүнге чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыры дээш шимчээшкин бистин бүгү чуртувуста ышкаш Тыва областың, ооң төвү Кызылдың комсомолчуларының болгаш аныяктарының ортузунда күштүү-биле калбарып турар.

Кызылдың бүдүрүлгелеринде мурнакчы комсомолчуларның болгаш аныяктарның саны сөөлгү үеде дыка көвүдээн. Чоокта чаа болуп эрткен хоорайның ажылчын аныяктарының слёдунга 120 ажыг аныяк мурнакчыларның аттары демдеглеттинген. Амгы үеде хоорайның бүдүрүлгелеринде ажылдап турар аныяктарның иштинде ажыл нормазын күүсеттейн турар чаңгыстан кижи чок, харын оларның дыка хөй боттарының улуг-нормазын ажыр күүседип турарлар.

СЭКП-ниң XX съездизинің төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш совет улустуң чорудуп турар демиселинге комсомолчуларның болгаш аныяктарның киржилгезин организастаар талазы-биле Кызылдың комсомол организациялары партия организацияларының улуртулгазы-биле алаан ажылдарны кылын, аныяктарны ортузунга социалистиг чарышты организастаан. «Тыва тудуг» трезинде, область типографиязында, Кызыл АТК-зында болгаш өске-даа бүдүрүлгелерде комсомолчу-аныяктарның 14 бригадалары тургустунгулаан, ында чүс-чүс аныяктар киржип турарлар.

Аныяктар ортузунга ажылды Элегестиң шахта эргелелинде комсомол организациязы (секретары эш Резанов) эки тургускан. Ында эш Ширяевке удурткан комсомолчу аныяктар бригадазы ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип келген. Шахтёрлар хүнүнге Кызыл-Хавак шахтазының аныяк шахтёрлары —ээт башкарыкчызы Н. Астанин, ыяш сөөргүкчүзү Хевер-оол, моторист Куряникова болгаш өскелер-даа ВЛКСМ-ниң Тыва обкомунуң Хүндүлел бижиктери-биле шаңнатканнар. Ында комсомолчулар болгаш аныяктар хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип, культура-массалыг ажылды эки организастап турар. Олар боттарының күүү-биле ажыглаадан үнген 15 тонна ажыг металлды чыгаан заводтарже чоруткан.

Хоорайның комсомол комитединиң путевказы-биле тудуг черлеринде ийи чүс ажыг комсомолчулар болгаш аныяктар ажылдап кирген. Ю. Иванов ол путевка-биле тудуг трезинге баштай слесарьга өөреникчилеп киргеш, ам болу тускай ажылдап турар. Бүдүрүлгеге мурнакчы чоруун, хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиин илереткен аныяк слесарь Ивановту тудуг трезинің комсомолчулары эге организация секретарынга сонгуп алганнар. Павлина Горскова комсомолдуң чоруткан кижизи, трестиң ийиги тудуг эргелелиниң коллективи ону база-ла эки ажылчын деп мактап турар. И. Павлушкина, Г. Маренко, Н. Быков ышкаш дыка хөй өске-даа аныяк тудугжуларны трестиң комсомол организациязы мурнакчы аныяктарның слёдунга төлээлер кылдыр сонгаан.

Тудугжу аныяктар комсомолдуң улуг байырлалынга уткуштур бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Эш Сметанин удурткан комсомолчу-аныяктарның тудуг бригадазы ол хүлээлгезин ай санында-ла 200 хуу күүседип келген. Ол мурнакчы бригаданың тудугжулары ам бус-трубиналыг электростанцияны ажыглалга дүрген киирер дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар.

Область типографиязының болгаш төп авто-септелге мастерскаязының аныяктары түс-түс цехтериниң арыг-шеверни дээш аразында чаржып келген. Типографияда комсомолчу-аныяктарның бүдүрүлге бригадалары боттарының аразында база-ла чарыштыг. Бражниковага удурткан бригада чарышка бирги черни ээлеп, комсомолдуң кызыл вымпелин үргүлчү салбайн келген.

Төп авто-септелге мастерскаязында комсомолчу токарь Короткова, слесарь Б. Кукарин, бызаңчы П. Попугаев болгаш өскелер-даа бүдүрүлге планнарын үргүлчү ажыр күүседип, ооң-биле кады хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип турарлар. Ол коллективте аныяктарның бот-тывыңгыр уран-чүүл белгүмүүнүң ойнакчылары ыраажылар Н. Шатохин, А. Смородников, В. Харченко, шүлүк номчукчузу И. Ивкин, баянист Ю. Ивлев олларның уран көргүзүүлерин Хову-Аксының, Туран хоорайның, Усинскиниң чурттакчылары улуг сонуургал-биле көргеннер. Ол ажылды боттандырыр чорудар талазы-биле комсомол комитединге мастерскаяның дирекциязы эки дузалашкан. Бүдүрүлгениң аныяктары ажыглалда кирбейн турар 9 тонна ажыг металлды чыгаан, заводтарже чоруткан. Ооң өртээ 2000 ажыг рубльди комсомолчу чыылдага киирген. Бо чижектиг ажылдарны облпотребсоюз АТК-зының, септелге-механика заводунуң болгаш өске-даа бүдүрүлгелериниң аныяктары база калбартын турар.

Хоорай чаагайжыдылгазынга комсомолчуларның болгаш аныяктарның киржилгези улуг. Оларның күүү-биле бо чылын суг дамчыдылгазының 2000 ажыг кубометр траншейлери кастынган, 7000 ажыг дөс янзы-бүрү ыяштар, чадаг үнүштер олуртунгулаан. Бо чугула ажылга Кызылдың кодээ ажылагый техникумунуң, пединститутунуң, педучилищениң, совпартшколаның студентилери болгаш дыңнакчылары, төп авто-септелге мастерскаязының, күрүнеиң айыл чок чорук черниң комитединиң коллективтериниң аныяктары эң-не идепкейлиг киришкеннер.

Амгы үеде колхозтарның болгаш совхозтарның дүүгүт ажаап алышкынында Кызылдан 2 муң ажыг комсомолчулар болгаш аныяктар дузалажып турарлар. Кодээ ажылагый техникумунуң 420 ажыг студентилери Бии-Хемниң тараажыларынга дузалажып, ажылдап турар. Пединституттуң болгаш педучилищениң студентилери шуптузу дүүгүт ажаап алышкынынче ажылдап үнгүлээн. Машина-орук станциязының коллективинден чоруткан Колесникова, Танов, Красовская, Филлимонов, аъш-чем комбинадындан — Голубцова, Уланова, дааранылга комбинатындан—Василенко, Мирошникова, дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң эртемшинчилел институтундан—Изыгеева, тудуг трезинден— Елизарев, Вагин болгаш өске-даа аныяктар областың колхозчу тараажыларынга дузалажырының мурнакчылары болгулаан.

Хоорайның комсомолчулары ВЛКСМ-ниң улуг байырлалынга уткуштур шак ынчаар ажылдап-даа турза, чамдык комсомол организацияларының аныяктар ортузунда кижизидилгелиг ажылында улуг четпестериниң барын миннир херек. Ылаңгыя күш-культура болгаш спорт ажылы сөөлгү үеде чоруваастаан. Бут бөмбүүнүн 4, хол бөмбүүнүн 8 командалары областың болгаш хоорайның маргылдаалаарынга киржип турар болза-даа, а олар үргүлчүнүң белеткелин чорутпайн турарлар. Хөй-хөй комсомолчулар ДОСААФ-тың спорт ниитилелериниң хүрээлеңинге кирбээн, ол дугайында ВЛКСМ хооркому эге организацияларга негелдени кошкак салып келген.

Септелге-механика заводунуң, автотрестиң, төп авто-септелге мастерскаязының, облпотребсоюзтуң коллективтеринде аныяктарның бот-тывыңгыр уран чүүл белгүмнери ажылдап-даа турза олар үргүлчүнүң белеткелдерин кылбайн, чүгле байырлалдар үезинде чоңга ийи-чаңгыс концерттер көргүзериби-биле кызыгаарлаттынып каарлар.

Коллективтерде чамдык комсомол организациялары «Крокодилдерни» болгаш хана солуннарын үргүлчү үндүрбейн турары-биле бүдүрүлгеде четпестер өй-шаанда илереттинмейн турар. Тууйбу заводунда, типографияда, тудуг трезинде комсомол организацияларын үндүрген шиитпирлериниң, эгелекчи саналдарының күүселделерин организаставайн турарының фактылары бар.

Комсомолдуң 40 чылының байырлалынга чедир ам бир ай арткан. Бо хүннериниң иштинде ол байырлалга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш Кызылдың комсомолчулары болгаш аныяктары эки ажылдап турар.

К. ОЮН,
ВЛКСМ Кызыл хооркомунуң секретары.

Улуг кыдат улус-биле кезээде кады бис

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районнуң ажылчы чоннары америк империалистерниң улуг кыдат улуска удур чорудуп турар чөнгээлиг үүлгедиишкиннерин бүгү совет улус-биле бир дөмей буруу шаап көрбүшаан, боттарының чаңгыс кижи дег киленнинг үнүн илереткеннер.

Районнуң ажылчы чоннарының 27 кезек черге хуралдары болгулаан. Америк империалистер улуг Кыдаттан холдарын ыратсыннар! Бистер, совет кижилер кезээде кыдат улус-биле кады бис. Империалистерниң Кыдатче халдаашкыны— Совет Эвилелинче база халдааны ол болур. Төрээн чуртувустуң күчүзүн тайбыңның күш-ажылы-биле быжыглаалынар! Бо сөстерни хуралдарга санал берген кижи бүрүү чугаалап турган.

Районнуң тараажылары күрүнеге лаанар.

* * *

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» кодээ ажыл-агый артелинде Хорумнуг-Кежигде, Улуг-Ховуда тараажыларының база Чыраа-Бажы суурнуң чурттакчыларының хуралдары болгулаан.

Кыдаттың иштики херээнге киришпенер! Бистиң улуг өөнүүвүс болгаш кожавыс кыдат улустуң төрээн чуртундан арбаацар ырадынар, аг-шериннер үндүрүңер! Америк империалистерниң үүлгедиглерине удур шак мындыг чидиг болгаш киленнинг сөстерни күш-ажылчы колхозчулар ол хуралдарга чугаалаан.

КАА-ХЕМ РАЙОНДА

ДҮК САДАР ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

«Совет Тыва», «Тиилелге» болгаш Ленин аттыг колхозтар күрүнеге дүк садар планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткеннер.

«Совет Тыва» колхоз 87 центнер дүк садар тургаш, 109 центнерни саткан. Ленин аттыг артель дүк садар планын 131 хуу күүседип, пландан ажыр 9 центнер дүктү күрүнеге берген. «Тиилелге» колхоз планын 102,7 хуу кылдыр күүсеткен.

БҮДҮН ЧАРТЫК ЧЫЛДЫҢ КУРЛАВЫРЫ ТУРГУСТУНГАН

Ленин аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң сиген белеткелиниң планын чедиишкиниг күүсеткени дээш СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун артельге тыпсып турда, колхозчулар 1100 тонна сигеннің кырынга 600 тонданы белеткеп алырын хүлээнгеннер. Колхозчулар ол хүлээлгезин боттандыргаш, ниитиниң малынга бүдүн чартык чылдың сиген курлавырын тургускан.

ШУДУРГУ КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ТҮҢНЕЛИ

«Коммунизмче орук» кодээ ажыл-агый артели күрүнеге 963 тонна тараанны саткан болгаш күрүнеге тараа садары үргүлчүлеп турар.

Артельдиң дүүгүт ажаалдазында ажылдап турар колхозчуларда болгаш механизаторларда мурнакчыларның саны көвүдээн. Д. Мургинниң комбайн агрегады штурвалчы Л. Спирин, тракторист И. Дьячук олар дүүгүт ажаалдазының баштайгы хүннериниңден бээр социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. Агрегат 400 гектар черниң тараазын ажаар тургаш, сентябрь 20-ге чедир 408 гектарны ажааган, ооң иштинде 224 гектарны ацгылап ажаар арга-биле чоруткан. Мурнакчы механизаторлар ам тараанны комбайн-биле шуут ажаап, хүнде 17—19 гектарны ажаап турарлар.

Хойларның уксаалыг шынарын экижидер

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозу 1954 чылдан бээр Алтайның нарын дүктүг кошкарлары-биле тус черниң тыва хойларын эдериштирип келгенинин түңнелинде ам хойнуң 40 ажыг хүүзу бирги, ийиги, үшкү салгалдың хайнактары апарган. Чурттуң хойларының бирээзи 1,3—1,7 кг дүк берип турда, хайнак хойларның бирээзи-де 3—3,5 кг дүктү берип турар.

Колхоз бо чылын нарын дүктүг 12 кошкарларны немей садып алган болгаш хой тарып боозадыр 5 пунктуларны чер-черде тургускулаан. Нарын дүктүг кошкарларның үрези-биле 7000 хойну тарыырын планнаан. Кара-Тал пунктузунда эш Кара-оол үш хүн иштинде 470 хойну тараан. Ол пунктуда планнаан 1800 хойну бир недельде тарып доозар деп турар. Өске пунктулар база ынчаар ажылдап эгелээн.

Т. Дамбажык.

* * *

Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң Сесерлигде хой фермазы бо чылын хой тарып боозадыр пунктуну эки септеп дерзен. Ында 11 кижи ажылдап турар. Оларга чуртталга бажыңын, ниитиниң чемненилге черин септеп, чугайлаан.

Кошкарларны эки азырал, ажаалдада тургускан, бо чылын 4 кошкарны немей садып алган. Ол пунктуга 2000 хойларны ноябрь 15-ке чедир тарып боозадырын доозар сорулга-биле ында тускайлаан колхозчулар организастыг ажылдап турар.

В. Сарыгбай.

* * *

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозу 1956 чылдан эгелеп нарын дүктүг кошкарлар-биле хойларны эдериштиргениниң түңнелинде 1957 чылда 301 баш хайнак хураганнарны алган. Оларның бирээзи-ле бо чылын 2,5 кг чартык нарын дүктү берген. 1957 чылда нарын дүктүг кошкарларның үрези-биле тарып боозаткан хойлардан бо чылын 787 хайнак хураганнарны алган.

Ам хой тарып боозадыр пунктуда нарын дүктүг кошкарларны сула, дус, дагаа чуургазы болгаш өске-даа чемнер-биле чемгерип турар.

К. Сандый.

Өңнүктерниң көргүзүглери

Бистиң кожавыс Хакас автономнуг областың бөлүк артистери Чаа-Хөл районнуң чонунга боттарының уран мергежилдерин ам үеде көргүзүп чорудуп турарлар. Чаа-Хөл суурнуң муң ажыг чурттакчылары болгаш база хөй саныг школачылары оларның көргүскен оюннарын улуу-биле сонуургап көргүлээн. Артист Т. Бореснованың орус болгаш хакас ырларны ырлагылаанын, баянчы Г. Дрисаның янзы бүрү аялгаларны күүсеткилээнин көрүкчүлер онза сонуургап турганнар.

Олар районнуң «Тиилелге» болгаш Ленин аттыг колхозтарынга база концерттерни көргүскүлээн болгаш ам районнуң ооң өске колхозтарын кезип чорудуп турар.

В. ДОРЖУ.

Номчукчуларның биске бижип турары

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга ортумак школазының үстүү класстарының өөреникчилери «Бора-Тайга» колхозтуң дүүгүт ажаап алышкынынга улуг дузаны көргүзүп турарлар. 8-9 класстарның өөреникчилери 60 кижи сентябрь 21-де артельдиң 3 гектар картофелин каскаш, 15 тонна картофельди ажаап берген-нер.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

* * *

Танды районда «Элегес» совхозтуң малчыннары Чиргин-оол, Шилги, Кызыл-оол, Комзулак олар кышкы кажааларын септеп, олурар бажыңнарын чылыглап алганнар. Совхозтуң хоюнуң чуулдазында 5 кижи ажылдап, хүнде 900 ажыг хойларны чуп турар.

О. ЧЕВЕН-ООЛ.

* * *

Улуг-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхоз бо чылын пилорама тургускан. Пилорама ажыглалга киргенден бээр үзүктелишкин чокка ажылдааш, тудугларга 900 ажыг кубометр дилиг материалдарын берген.

М. ДУНГАР-ООЛ.

* * *

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозу Мурнуу-Чыралыкта тараан 130 гектар сулазын мал чеминге хереглээри-биле кезип сараатаан. Артельдиң 10 гектар картофелин колхозта школаның өөреникчилери ажаап берген.

С. БАНЧЫК.

Амыдыралдаш соксаал чокка чаагайжып турар

ХЛЕБТИ БЫЖЫРЫП ТУРАР МЕН

Колхозчу Аракчаа Тогутовна Хандываа хлебти эки шынарлыг кылдыр быжырып турар.

Чурукта: А. Т. Хандываа бодунуң бажыңында чаа быжырган хлебти эзип турары.

Шаандан тура-ла кандыг бир мергежилди чедип алырын күзеп чораан мен. Ындыг болза-даа ол күзел көшкүн амыдыралдың үезинге чүгле анаа бодал боордан башка, амыдыралга боттаныры берге турган. Кажан колхозка киргенимнив сөөлүнде мээң ол күзелим боттанган. 1953 чылда бистиң Нарынга хлеб быжырар чаңгыс Эрекчит деп кадай турган чүве. Ол бистерни хлеб быжырарынга өөреткен.

Баштайгы үелерде хлебти быжырар талазы-биле меңээ эвээш эвес бергелер таваржып турган. Чамдыкта ажытқызын эртир ажыдыптар азы ажытқызы четпейн базар, хлеб чиг болгулаар, эмин эртир өртендирдаа быжа бээр турган. Ындыг бергелерге бичии-даа ундаравайн эки шынарлыг хлебти быжырар дээш бүгү-ле аргаларны хереглеп келген мен, сөөлгү чылдарда бодумнуң ажылымга элээн мергежин, өзулуг хлеб быжырыкчызы апарган мен.

1956 чылдан эгелеп Нарын школазының хлеб быжырыкчызынга ажылдап киргеш, школачы уругларга бедик шынарлыг хлебти быжырар дээш кызып ажылдай берген мен. Ам чүгле хлебти быжырып билир эвес, а харын янзы-бүрү нарын чемнерни кылырынга мергежий бердим. Бодумнуң бажыңымга хлебти быжырып турарымдан аңгыда пироги, булочка, калачи, печенье дээн ышкаш чамдык нарын чемнерни быжырып, оларны эки шынарлыг кылырынга колхозчу эш өөрүмнү өөредип турар мен. Ийи-үш чылдар мурнунда бистиң колхозка чүгле ийи-чаңгыс кижилер хлеб быжырып билир турган болза, ам суурда хлеб быжырбайн турар бажың барык чок. Бо чорук колхозчуларның материалдыг чаагай байдалының өзүп, культуразының бедип турарын херечилеп турар. Эки шынарлыг аш-чем кылып билир чорук кижиниң культурлуг чаагай амыдырал-чуртталгазынга ужур-дузалыг.

Тарааны пашка хоргаш, соктап чиири дээрге хөй күш-ажыл негээр, аар ажыл. Чижээлээрге, бо Нарын школазының 200 хире өөренікчиларинге тараа хоорап, соктап, чем белеткээр болза, бир, ийи кижи күш четпес, харын бети дээрге-ле 10—15 кижи херек. Быжырган хлеб-биле деңнээрге пашка хоорап соктаан далганның кижиниң организминге шиңгээр шынары дыка куду деп бодаар мен.

Хлеб быжырарының мергежилинге колхозчу эш-өөрүмнү моон соңгаар-даа улуг күзелдиим-биле өөредип, бодумнуң шыдаар шаам-биле оларга дузалаар мен, Хлебти болгаш өске-даа далган кылыгларны быжыптар кылдыр өөренип алыр чорук—культурлуг колхозчу чаа амыдырал дээш демиселдиң чарылбас кезээ. Хлеб быжырары берге эвес ажыл, аңаа кижи бүрүзү өөренип ап болур.

А. ХАНДЫВАА,
«Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

Эрзин район бистиң областың ырак, кыдыг кызыгаар районнарының биразызы. «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели ол районнуң эң ырак кызыгаарында, акы-дуңма Моол Арат Республика-биле кызыгаарлажып турар. Колхозту 1952 чылда организастаан. Бодунуң колхозун организас болгаш ажыл-агый талазы-биле быжыглаар, боттарының материалдыг чаагай байдалын, культурлуг деңнелин бедидер дээш колхозчулар кыска хуусаның иштинде улуг көдүрүүшкүннүг ажылдааннар.

Нарынның, Качык, Сайгал, Сериктиң көшкүн араттары көдээ ажыл-агый артелинге каттыжып киргениниң соонда оларның амыдыралында болган чаартыышкыннарны, ниити колхозтуң болгаш колхозчуларның чедишкиннерин колхозчулар боттары бөгүнгү солунда чугаалап турарлар.

Сөөлгү катап көшкеним

Шаанда мээң авам, ачам ядыы, түренги, өөнүң иштиг хөй—12 уругларлыг чораан. Бажыңдан туржук кидис өгге безин чурттавайн, харын ыяш чадыр иштинге чурттап, шагның дөрт аргилдезинде бир хемден өске хемче, бир тайгадан өске тайгаже көжүп, одагланып, чадырланып, аъш-чем чок ашгап, суксап, кыжын соокка доңуп чораан бис. Чадагай эжиктиг ыяш чадыр иштинге от салып алгаш, самдар идик хевивисти эштип алгаш отту долгандыр шиштээн эът ышкаш төштеривисти шокарартыр дөгелеиип олурарывысты утпаан мен. Ындыг чадырга чурттаар деп чүве шынап-ла хилинчек. Кезектериниң үштары чадырның даштынче үне берген чыткылаар. Эстеп, хадыырга ыжынга кижи шыдавас, карак чажы төктүр. Идик, хеп ыш, кара хөө апаар, оон туржук ындыг чадырның чурттакчыларының арныбажын кижи көөр арга чок кара хир болур чүве. Ядыы араттың ындыг өг-бүлезинге ол үеде кандыг аскежии турган боор. Бичии аныяк чораан өөрүшкү чок, аар берге чылдарны чурттап эрттирген мен.

Октябрь революциязы эвес болза, ядыы араттар бистер аас-кежиин көрбес турган ийик бис. Бодумнуң аныяк чораан үемни сактып келгем, бо үени, ылаңгыя аныяк өскеннерни көргеш магадаар мен. Оларның мурнунда калбак орук ажык—өөренир, ажылдаар, дыштаныр хостуг эрге холда. Ынчаарга мээң үе-черге эш өөрүм, акыларым, угбаларым—эге школага безин өөренмээн. Ам мээң уругларым шупту школада өөренип турар. Бир оглум Кызыла механизация школазын дооскаш, комбайнер болуп ажылдап турар.

Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда бистиң черивис, оон арат чону-даа, мээң амыдырал-чуртталгам-даа танытты́ммас кылдыр чаа чараш апарган. 1952 чылда Нарынга колхоз тургустунган. Мен ол колхозка кирген дораан-на бызаңчы болуп ажылдаан мен. Ынчаарда мээн-биле кады тудуг ажылынга ажылдап кирген эштерим Кыргыс Намоол, Чооду Ширжин, Топтаң Шактар олар-биле кады үргүлчү ажылдап, хөй-хөй колхозчуларның чуртталга бажыңнарын, школаны, колхоз конторазын, уруглар яслизин болгаш эмнелгени, магазинни база клубгу, электростанцияны, складтарны, чунар бажыңны, хөй-хөй мал кажаларын кылган бис.

Ам бистиң бүгү колхозчуларывыс ышкаш мен база-ла аас-кежиктиг, чырык-чылыг, чаагайжыдыр туттунган бажыңда чурттап эр мен. Бо бажыңымга 1955 чылда бир-ле дугаар көжүп кирдим. Мээн чурттап орар бажыңым шаандакы ыяш чадырымга азы оон соонда кезек үеде чурттааным кидис өөмге канчап-даа дөмейлешпес. Иштиг делгем, чырык сайгылгаанныг, хлеб быжырар печкалыг, радио точказы бар, стол, сандайлар четчир, чем болгаш хеп шкафтарын бодум кылып алган мен.

Шаанда мен чер кырынга дүктүг дөжек азы ширтек чадып алгаш, дүктүг негей тон эштип алгаш удуп чораан болзумза, ам мен, мээң уругларым, кадайым Серенмза шупту кижи санында демир оруннарлыг бис. Кадайым, уругларым идик, хевин, аяк-савазын үргүлчү чуур, чунар бажыңга 10 хонгаш-ла чунуп турар бис. Идик, хепти чугбаска, чунар бажыңга кирбеске таарымча чок апаар боор чүве-дир.

Бажыңны тудуп алган соонда оон даштын чаагайжыдары база чугула, кладовка, мал кажаазы, нотаа кажаазы, арыгланыр бажыңчыгаш, кудук, ыяш тарылгазы дээш элээн хөй ажылдарны кылыр апаар чүве-дир. Бо бүгү чүүлдерни колхозтуң ниити ажылындан хосталбайн турган үүгле хостуг шактарда бүдүрүп алган мен. Шаанда ногаа, картофель деп чемни канчаар тарып алырын билбес чораан бис. Ам ол культураларны колхозчулар ийи-үш чылдардан бээр боттарының бажыңнарының чанында тарып ап турар апарган. Эрткен чылын болгаш бо чылын картофель тарырымга эки үнген. Ногаа, картофель болгаш өске-даа чемнерни ажаап шыгжаарынга подполье база херек апаар-дыр. Ону бо чылын кылып алган мен.

Элээн каш чылдар мурнунда: «Каваа—сен шак мындыг чурттаар сен»—дээн дийик, мен аңаа бүүревес турган ийик мен. Ам чаңгыс мен эвес, а мээң бүгү колхозчу эш-өөрүм мынчаар чурттап турарлар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ачы-хавыязы-биле бүгү совет кижилер өзулуг аас-кежиктиг болгаш.

Бистер, совет кижилер бо улуг аас-кежиивисти кажан-даа ышкынмас бис.

И. КАВАА,
колхозтуң, тудугжузу.

«Коммунизмче орук» колхозта улуг чунар бажың бар.
Чурукта: Има Каваа чунар кижилерни хүлээп алыр дээш белеткенип тур.

Бисте Ильичиниң лампалары хыш турар

Эш Эриң Серенович Тактың колхозтуң тудуг звенозун удуртып турар. Оон звенозу бодунга оналашкан тудуг планын күүсеткен, ол боду ажыл нормазын хүн-бүрү 150—200 хуу күүседип турар.

Чурукта: Э. С. Тактың кадайы Раиса Аракчаа-биле солун номчуп олурары.

Чоокка чедир-ле хемнер унарынга, даглар аразынга чурттап чораан араттарның өглериниге колдуга үе өртедип чырыдып чораан, керосин-биле чырыткы кылырын безин билбес чораан бис.

Мен 1952 чылдан 1955 чылга чедир Совет Армияның хүрээлениниге шериг албаны эрттирип чораан бистиң улуг Төрээн чуртувустуң улуг-улуг хоорайларын, суурларын көрген мен. Бүгү-ле хоорайларда, суурларда электри хыш, фабрикалар, заводтар, колхозтарның бүдүрүлгелери электри күжү-биле ажылдап турар болган.

1921 чылдың январьда Москва чоогунда Горки суурнуң болгаш Сияново деревняның тараачыннары электростанциязы тудуп, ол суурларны электри-биле чырыдар дээш дилег кылырга Владимир Ильич оларга дузалажып бүгү-ле хемчегдерни ап турганын, электростанциязын ажылатканының баштайгы хүнүнде тараачыннар Ленинни чалап алгаш кады байырлап турганын бир-ле солуулан номчаан мен.

Мен Совет Армиянын хүрээлениниге баар деп турумда бистиң колхозтан туржук, район төвү Сарыг-Булуңга безин электри чырыы чок турган.—Мээң районумга, колхозумга электростанциязы турган болза дыка эки болур ийик!—деп бодап чораан мен.

Ам бистин районнуң бүгү-ле колхозтары электростанциялардыг. 1956 чылда бистиң колхозувуска алекростанция туттунган. Колхозчуларның бажың бүрүзүнге, школага, мал кажаларынга, суурнуң кулумчуларынга Ильичиниң лампалары чайыннандыр хыш келген.

Колхозчуларның культурлуг деңнелин бедидеринге, көдээ ажылагый ажылдарын механизастаарынга электри энергиязының роли аажок улуг.

Мен кежээ ажылдан чаныып келгеш, бажыңымга солуннарны, номнарны Ильичиниң лампазының чырыынга номчуп, бодумнуң ниити билиимни бедидип турар мен. Чүгле бистин колхозувустуң төвү эвес, ам удаваас бүгү фермаларга Ильичиниң лампазы кыыр.

З. ТАКТЫН,
«Коммунизмче орук» колхозтуң тудугжузу.

Москваның үнүн дыңнап турар бис

Бистиң колхозчуларывыстың материалдыг чаагай амыдыралы чыл бүрүде чаагайжып турары-биле кады оларның культурлуг негелдези соксаал чок өзүп турар. Мээн өг-бүлем өске колхозчулар-биле бир дөмей, чаагайжыдыр туттунган бажында чурттап, колхоз бүдүрүлгезинде чүткүдүг ажылдап, акша-орулганы болгаш өске-даа янзы-бүрү продуктуларны ап турар.

Колхоз бүдүрүлгезинге эки ажылдаарга колхозчунуң өг-бүлезинин материалдыг амыдыралы чаагайжыр, культурлуг деңнели бедиир деп чүвени билгеп мен.

Чоокка чедир-ле бистер радионун үүгле сураан дыңнап чораан бис. 1956 чылдан эгелеп бистин суурувуста радиостанциязының белдириин тургускан. Оон бээр-ле бо хүннерге чедир радио белдири ажылдап турар. Ам бистин суурувуста радио чок өг-бүле эвээш деп хөөрем чокка чугаалап болур.

Бистиң өг-бүлевис өске колхозчуларның өг-бүлези ышкаш радио дамчыштыр Төрээн чурттувустуң төвү Москваның болгаш үлетпүрүнүң, культураның улуг-улуг төптери—Красноярскиниң, Иркутскиниң, Кызылдың болгаш өске-даа улуг-улуг хоорайларның үннерин дыңнаары чаңчыл апарган. Радио дамчыштыр бистер партияның болгаш чазактың чугула докталл, шиитпирлерин, үлетпүрде болгаш көдээ ажылагыйда мурнакчыларның чедишкиннерин, делегейде болуушкуннарны билип ап турар бис.

Оон-биле чергелештир суурнуң радио белдири чамдыкта дамчыдылганы үүктелдирер, ажылдавайн баргылаар, радионун үнү багай дыңналыр таварылгалар турулаан, ындыг четпестерни чайладырыр күүзүр бис.

САНЧАА-СЮРЮН,
колхозчу.

«Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчулары культурлуг бай-шыырак чурттап турарлар. Бажың бүрүзүнде радио, электри кииртиннген. Колхозчуларның бажыңнарының иштери, даштары культурлуг, арыг-силиг, чугайлаттынган. Колхозчулар шупту демир оруннарлыг. Оларның кырында чоорган, шывыглары, сыртыктары арыг чараш. Бажыңнарның ханаларында өңгүр хевистерни эскылап каан.

Чурукта: колхозтуң тудугжузу Санчаа Сюрюн болунуң бажыңында радио дыңнап олурары. Солагай талазындан оң талазынче: Балин Хууву, Санчаа Сюрюн болгаш оон кадайы Кыргыс Долзатмаа.

Чечектелген амыдырал

Бистер көдээ ажыл-агыйын ажыл-ишчилери колхоз тургузуун быжыдар, колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын экижидер дугайында Коммунистиг партияның, Совет чазактың сагыш салыышкынын үн бүрү көрүп, билип турар бис.

Шаанда Эрзин районнуң Нарын сумузунуң ядыы араттары Качык, Серик, Сайгал, Нарын хемнерге, тайга-таңды аразынга чер кезип, көжүп чурттап чорааннар. Быдаргай көшкүн арат ажыл-агыйларның социалистиг чаартылгазы партияның удуртулгазы-биле боттанган. 1952 чылда Нарынга «Коммунизмче орук» колхоз тургустунган. Бо эрткен каш чылдарның дургузунда бистиң колхозувус организас болгаш ажыл-агый талазы-биле дыка быжыккан. Ажылчы араттар чаа амыдыралдың чырык оруунга киргеи, оларның материалдыг амыдыралы, культурлуг чуртталгазы танытты́ммас кылдыр чаарттынган. Ам колхозчу амыдыралдан дашкаар чурттаар мен дээр хөөннүг чаңгыс-даа кижи бистиң аравыста чок.

Колхозчуларның материалдыг амыдыралының чаагайжыыры, культурлуг деңнелиниң бедиири көдээ ажыл-агый артелиниң ниити ажыл-агыйының хөгжүлдезинден хамааржыр. Колхозтуң ниити орулгазы чыл бүрүде өзүп турар. 1955—1956 чылдарда акша орулга 500—700 муң рубль турган болза, бо чылын бир миллион 500 муң чедип турар. Колхозчу өрегениң акша орулгазы ортумаа-биле чылда 6000 рубль четкен. Бистиң колхозувустуң экономиказының кол үндезини— мал ажылы болур. Малдың баш саны чыл келген тудумна өзүп, оон продукциялыг чорууп бедип турар. Ылаңгыя сөөлгү ийи-үш чыл иштинде малдың ниити саны бисте барык ийи катап өскен.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын, ылаңгыя күрүнеге эт, сүт, дүк белеткээринин чыл планнарын хуусаа бетинде, бо чылын август айда күүсеткен чорук бисте малдың продуктулуг чоруу бедип турарының тодаргай херечизи болур. Малдың баш санын өстүрүп, продуктулуг чоруун бедидер диле, аңаа четчир санныг чем суурну тургузары эргежок чугула деп чүвени барымдаалаш, бо чылын мал чеминиң белеткелдеринге кол кичээнгейни салган бис. Сиген болгаш силос белеткээринин планнарын август айда-ла күүсеткеш, ам мал чемин бүдүн чартык чылга четчир кылдыр белеткеп алыр дээш колхозчулар улуг күжениишкиннинг ажылдап турар.

М. ШОЙЖУҢ.

Кижилер культурлуг чаагай чурттаар дээр болза, оларга чурттаар оран-суур, чем продукту, идик-хеп херек деп марксизм-ленинизм бисти өөредип турар. Ынчангаш колхозту организастаанының баштайгы чылдарында колхозчуларны суурждар, оларны соок, ыштыг самдар өгларден культурлуг чырык чаагай бажыңнарже шилчидери бистиң мурнувуска улуг сорулга-шынап-ла улуг революсчу эргилде болуп турган. Ол сорулганы чедишкиннинг шиитпирлээн бис.

Чоокта чаа-ла, тодаргайларга 1952 чылда көдээ ажыл-агый артели чаа тургустунуп турда колхозтуң амгы төвү—Көндей-Аксынга чаңгыс-даа чурттага бажыңы турбаан. 1956 чылда колхозчуларның 60 хуузу суурждаан турган болза, ам шупту колхозчулар суурждаан. Оон ынай культура амыдыралдың, бүдүрүлгениң тудуглары бисте хөй кылдынган, колхоз төвүнде чедип чыл школазы ажылдап турар. Чаа туттунуп турар школаны 1959 чылда ажыглалга киргеш, он чыл школазын келир чылын ажыдар деп турар. Электростанциязы, 300 олуттуг клуб, 30 кижи харугда чунар чунар бажың, эмнелге, пилорама болгаш өске-даа тудуглар бисте хөй.

Ынчангаш культура амыдыралдың, бүдүрүлгенин тудуглары кылдынган, колхозчулар чурттаар оран суур-биле хандыртынган. Ам кол сорулга болза, колхозчуларның чурттап орар бажыңнарының иштин көрүштүг болдуруп, оларның идик хевин, аъш-чемин культуржудары болур. Бо талазы-биле бисте чамдык ажылдар кылдынган деп чүвени чугаалаар херек. Шупту колхозчулар бажыңнарында демир оруннарлыг, оон туржук ырак черлерде малчыннар безин демир оруннарлыг.

Дыка хөй колхозчуларда хол шактары, чадаг тергелер, радиоприемниктер бар. Бистиң садыывыска көстүмнер, пальто тоннар, ботинка, кирсовой сапык идиктер келирге колхозчулар дораан-на чедиштирбейн базар. Колхозчуларның аъш-чемин янзы-бүрү болдурар, культуржудар чорук бистиң мурнувуста чугула сорулга болуп турар. Шаанда бистиң бо Нарынга тараа барык тарывайн чораан. Чүгээр шыдалдыг дээн кижилер бир шаң азы шаң чартыы тараа тарыыр, оозун бир чылын ажаап алыр, бир чылын черге каар турган. Аът-нааныг, чамдык шыырак кижилер Элегестен, Таспыдан тараалап алыр дээш ай-айы-биле чоруп каар турган. Ол баргаш бир кош азы бир арттыг тараа эккээр. Ону бир-ийи ай иштинде чиир. Болдуунда ак чем, аң эъди, ай-бес-биле амыдырап чораан бис.

Ол үе-биле бо үени деңнээр аргажок. Талган-тараа колхозчуларда четчир. Дараа хоорап, соктап чиир бажыңнар бисте ам чок. Ам колхозта пекарня (хлеб быжыр тускай бажың), оон ынай колхозчулар боттарының бажыңнарынга хлебти быжырып чиир турарлар. Колхоз ногаа, картофельди тарып турар. Чамдык колхозчулар бажың чаңынга ногаа тарып ап турар.

Шаанда бистер эмнелге дузаламчызын көрбейн чораан бис. Бистеаарыг кижилерни чыттырып эмнээр эмнелге салбыры, божудар бажың бар. Бо чылын божаан херээжелнерден үүгле чаңгыс кижи бодунуң бажыңынга божупкан, а оон өскелери шупту эмнелге черинге божаан. Хевин чугбайн, чунар бажыңга кирбейн турар колхозчулар барык чок.

Колхозчуларның культурлуг амыдырал чуртталгазын экижидер талазы-биле көдээ интеллигенция эки үлегер-чижекти көргүзүп турар. Чижээ, Нарын школазының директору Иван Петрович Молянов мында ам 5 чыл ажылдап турар. Ол үүгле школачыларга эвес, харын колхозчуларга үлегер чижээн көргүзүп турар. Тыва чугааны ол эки билир. Колхозчуларның бажыңнарынга баргаш арыг-шевер чурттаар дугайында беседаларны кылып, сүмезин берип турар.

Колхозчуларның бажыңнарының иштин болгаш даштын көрүштүг, чараш, чаагай болдурар талазы-биле колхоз баштаар черинин, партия, совет, комсомол организацияларының мурнунда улуг сорулга турып турар. Бо талазы-биле ажылды планныг чорудар деп турар бис. Чижээлээрге, колхозчулар Каваа, Нам-оол, Шожулчап оларның бажыңнарын крышалап, кладовкалап, арыгланыр бажыңнарын, кудуктарын кылыр, дээскиндир херимнээр, чугайлаар ажылды октябрь 15-те доозар деп планда көрген бис. Оон ынай шкафтар, столдар, сандайлар, чем шкафтары дээн чижектиг бажың херекселдерин кылыр дугайында боттуг хемчегларни алыр бис. Бо бүгү чүүлдерни дораан-на кылып, бүгү-ле колхозчуларны ол чүүлдер-биле харугда хандырып шыдаттынмас болганда ону ээлчег өзүгаар планныг чорудар бис.

Колхозта бар көдээ ажыл-агый техниказын колхозчулар боттары башкарып турар чорук оларның культура-техниктиг деңнелиниң бедип турарын база көргүзүп турар. Чижээлээрге, колхозта электростанцияны, пилораманы колхозчулар—электромеханиги Дарыма, моторист Павуу Доржу ажылдадып турар. Ол ышкаш Калиндивии, Комбужап, Шойжун, Соднам, Дааваа-Самбуу, Кастымбаа, Сундуй, Сайсат, Ойлуп, Чизе, Дажый олар комбайнерлар, чолаачылар, трактористер болуп мурнакчы ажылдап турарлар.

Чурттуң дээди болгаш ортумак өөредилге черлеринде бистиң хөй-хөй колхозчуларывыстың оолдар, кыстары өөренип турар. Чижээ, Лиза Сенди он классты дооскаш Иркутскиниң медицина институтунда, Михаил Терчин Томскиниң дээди өөредилге черинде болгаш оондаа өскелер дээди болгаш ортумак тускай эртемнерни чедип алырыбиле улуг-улуг хоорайларда өөренип турар.

М. ШОЙЖУҢ,
«Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы.

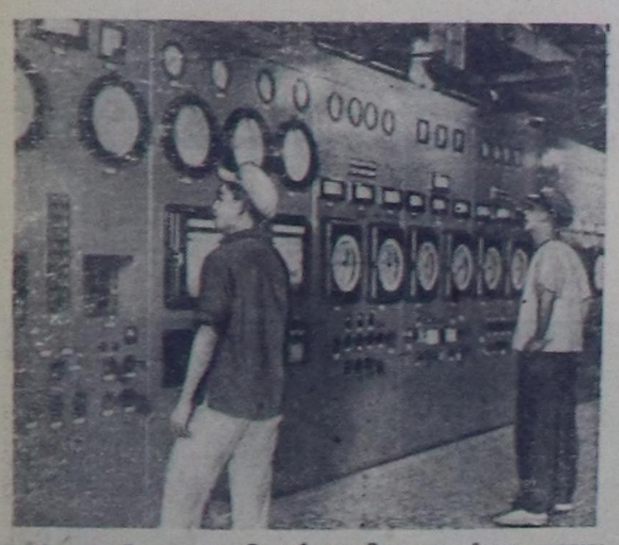

Вьетнам Демократтыг Республика. Вине хоорайның электростанциязында Пульт башкарылгазы.

Венгр Улус Республиканың Күрүне хуралының сессиязы

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгр Улус Республиканың Күрүне хуралының сессиязы сентябрь 26-да ажыттынган.

Сессияның хүн чурумунда дараазындагы айтырыглар бар: ВУР-нун Президиумунун даргазы Иштван Добиниң отчет иектели; ВУР-нун Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ференц Мюннихтың отчёт илеткели: Күрүне хуралының болгаш чер-чер Советтериниң депутаттарын соңгуур дугайында дүрүмнерни өскертир болгаш оларга немелдер дугайында хоойлу телевилелин чугаалажыры.

ВУР-нун Президиумунун даргазы Иштван Доби Венгр Улус Республиканың Президиумунун отчёдун Күрүне хуралының сессиязынга кылган. Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының, Улустун ада-чурт фронтузунун болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачын чазактын инициативазын өзугаар Күрүне хуралын тарадыр база Күрүне хуралынга болгаш чер-чер Советтеринге соңгуллалар чорудар дугайында саналды ВУР-нун Президиуму киирип тур деп ол дыңнаткан.

1956 чылдың контрреволюстуг болуушкуннарының болгаш ол болуушкуннарга Имра Надьтың ролюнун дугайын чугаалаан, ооң-биле холбаштыр ВУР-нун Президиумунун болгаш Күрүне хуралының харыысалгазын демдеглээн. 1956 чылдың октябрьның мурнунда, кажан ажылчын эрге-чагыргага кыжаныр турган саттынышкыларны сойталан илередип болур болгаш болур ужурлуг база харыысалгага киирип болур турганда, Күрүне хуралы-даа, ВУР-нун Президиуму-даа чонның эрге өзугаар кордал салып болур турганы ындыг быжыг чорукту, күштү болгаш эптеш чок чорукту илеретпээн деп ол чугаалаан.

Ам Венгрияда күрүне эрге-чагыргазын ажылчыннар болгаш тараачыннар база оларның-биле кады ажылдажып турар күш-ажылчы интеллигенция херек кырында богтандырып турар деп Иштван Доби чугаалаан. Бо чорук совет улустун аа-сеткилдиг дузаламчызы-биле чедип алдынган.

Ооң соонда ВУР-нун Министрлер Чөвүлелиниң ажылының дугайында отчёт илеткелди Революстуг Ажылчын-Тараачын чазактың даргазы Ференц Мюнних кылган. Январь сессиязының соонда эрткен үеним дүргузунда Венгр Улус Республиканың күрүне болгаш ниитилел тургузуу дыка канчалып быжыккан деп ол чугаалаан. Венгрияның иштики политиктиг амыдыралы Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының политиказын улус массалар улам-на шиитпирлиг деткип турары-биле болгаш тургузукчу күш-ажылга мынчага чедир көстүп көрбөөн идепкейжи киржип турары-биле тодаргайлаттынып турар. Маркесчи-ленинчи партияның удуртулгазы-биле венгр улустун чедип алган чедишкиннеринге амыдыралдың бүгү-ле адырларынга Совет Эвилелиниң бистерге көргүзүп турар акы-дуңма боттуг дузаламчызы улуг рольду ойнап турар. Чүрттүн экономиктиг байдалының дугайында айтырыгже шилчээш, Ф. Мюнних сөөлгү 8 айларның тургузунда Венгрияның улус ажыл-агыйы чедишкиннинг хөгжөөн деп медеглээн.

Чүрттүн ажылчы чоннарының амыдыралының деңнелин бедидериби-биле болгаш партияның политиказы-биле холбаалыг айтырыгларны, а ол ышкаш делегей байдалының айтырыгларын илеткелчи тодаргай чугаалаан.

Чазактың ажыл-чорудулгазының дугайында ооң отчёдун санал беришкиннериниң соонда Күрүне хуралы медээ кылдыр бир үн-биле хүлээп алган.

Күрүне хуралынга соңгуллалар мурнундагы чылларда болуп турган соңгуллалардан ылгаштыр, бо чылын чер-чер Советтеринге соңгуллалар-биле харугла чоруттунар дугайын көрүп турар эдиглерни болгаш өскерилделерни киирер дугайында хоойлуну Күрүне хуралы бир үн-биле бадылаан.

Бо чылдың ноябрь 16-да Күрүне хуралынга чаа соңгуллалардың болуру-биле холбаштыр Күрүне хуралын тарадыр дугайында ВУР-нун Президиумунун саналын Күрүне хуралының даргазы Шандор Ронаи номчаан.

Кыдат улустуң эки-турачыларын корей улус үдеп турар

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Төрөөн чүртүнче үшкү эдлчег-биле ээп чаныр турар кыдат улустун эки-турачыларын корей улус чер болганда чылыы-биле үдеп турар.

Кыдат өөнүктерни үдээри-биле холбашкан митингилерниң бирээзинге чүве чугаалап турган, КҮДР-ниң улустун хуралының Дээди Совединиң Президиумунун даргазы Хан Сер Я америк агрессорларга удур дайынга кыдат улустун эки турачыларының кезектериниң солдаттарының болгаш офицерлериниң шылгарангай маадырлыг чоруктарын бедии-биле үнелээн. Америк агрессорларның болгаш оларның чалчаларының хорлаттынга бергени Мурнуу Корея биле Тайвань бар эвес-олар дайынны чорудар дээр политиказындан ойталавас болза, оларга өлүмнүң черлери болур деп, кыдат улустун эки-турачыларының артиллерия кезектериниң командылакчызы генерал Ян Цзюнь-шэн харыы чугаа кылып турган медеглээн.

Кыдаттың улустун эки-турачыларлыг эшелон таварып эрткен барык бүгү станцияларга хөй кижилиг митингилер болуп, КҮДР-ниң ажылчы чоннарының төлөлекчилери төрөөн чүртүнче ээп чаныр турар кыдат өөнүктери-биле чылыг чазагай байырлажып турар. Кыдат улустун эки-турачыларының үшкү белүүнүн кол отрядын Пхеньяның хоорай вокзалынга байырлалдыг үдеп турда, 10 муң ажыг кижи чыылган. Пхеньян хоорайның улус комитединиң даргазы Бим Ен Дин митингиге чүве чугаалаан, Тайвань өөнүнүң районунда америк империалистерниң чөнгөлиг үүлгедиглерин корей улус буруу шаап турар деп медеглээн. Кыдат улуска удур агрессия дээрге-ле корей улуска удур агрессия, а КҮР-га удур угланган кандыг-даа чөнгөлиг үүлгедиглер корей улуска удур шыңгыы кыжаныышкын кылдыр көрүнер аппар дээрзин ол онзалап демдеглээн. Америк агрессорларның дайын политиказынга удур демиселге корей улус кезээде кыдат улус-биле кады болур деп ол чугаалаан.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XIII сессиязы

СЕНТЯБРЬ 26-НЫҢ ЭРТЕНГИ ПЛЕНАРЛЫГ ХУРАЛЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Иракты, Голландияны, Тунисти болгаш Либерияны төлөлери бөгүнгү өртенги пленарлыг хуралга болган ниити политиктиг чугаалажылгага киришкен.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте дүшкүүрлүг байдалдың чылдагааннарын Иракты төлөөзи Хашим Джавад тодаргай анализтеп чугаалаан.

Делегейниң ийиги дайыны доозулган үеден бөөр улустар аразының харылзаларынга тергиидеп келген дүшкүүрлүг чорук колониалдыг системаның догунналгынын узамдыктырар дээр империалистиг күрүнелерниң күзелиниң түннели болуп турар деп Иракты төлөөзи онзалап демдеглээн.

Чоокку Чөөн чүк чүттарының иштики херөөнге империалистиг күрүнелериң холгаарлаашкының, алжир улуска удур хан төгүүшкүнүг колониалдыг дайынны база Оманның болгаш Аденниң чонунга удур каржы күштү ажыглап турарын Джавад шынгыы буруу шапкан.

Бодунун чүрту агрессчи соңгуатлантика блогунун кежигүнү болуп турары билдингир Голландияның даштыкы херектер министри Луис санал берген. Ынчалзажок Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте америк-англи халдаашкынны база Кыдат Улус Республикага удур АКШ-тың чөңгөлиг үүлгедиглерин ол ажыы-биле деткин шыдаваан.

КНО-нун Уставын «ак-сеткилдиг, шынчы болгаш чайгылыш чок» сагыырынче кыйгырбышаан, Индонезия Республиканың чарылбас кезээ Барыын Ирианны эжелеп турар чүруттун—Голландияның төлөлекчизи ол хирезинде КНО-нун принциптерин үрөөн болгаш агрессия кылган деп... харын Индонезия Республиканы Кол Ассамблеяның индиринден буруудадын турган.

Тунистин хамаарышпас чоруун болгаш бот-эргезин чарлааны база хүлээп көргени аныяк араб күрүнениң Франция-биле харылзаларында бүгү чөрүлдөөлерни болгаш бергелери чайлатпаан деп Тунис Республиканың даштыкы херектер министри Садок Мокадем медеглээн. Ындыг чөрүлдөөлериниң бирөзи болза алжир девискээрде дайылдажып чоруп турар француз ужар-чүүлдүн бо чылдың эгезинде Сакиет-Сиди-Юсеф суурну бомбаланы болган. Делегейниң кандыг-даа айтырыгларын тайбың шиитпирлээр дээш тунис чазак күженишкиннерин салып келген болгаш салып турар. Күрүнелер аразында таарымчалыг харылзааларны, бүгү делегейге тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту ядролуг болгаш аная чепсегленишкиннерни өндере бүдүрүп турган эвес, харын тайбың чугаалажышкыннарның аргазы-биле хандырып болур.

Алжир улустун национал-хосталгалыг шимчөөшкининиң дугайын Тунистин төлөөзи болунун чугаазынга өлөөн демдеглээн.

Үе-шаа эрткен колониализмге удур болунун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар алжир улуска удур хайыра чок дайын Тунистиң кызыгаарында дөрт чылдарның дүргүзүнде чоруп келди деп Мокадем чугаалаан. Бо чүдек-бужар дайынга оон-оон муң кижилер өлүп турар. Алжир улустун дүрүм өзугаар күзелчүткүлдерин тайбың болгаш чөптүг аргалар-биле хандырарынан Франция ойталап, ынчангаш соңгу Африкада тайбыңга болгаш айыыл чок чорукка кыжаныышкынны тургузып турар.

Эртенги хуралдың төнчүзүнде Либерияның даштыкы херектер министри Дукули санал берген.

Алжир Республиканың түр чазааның декларациязы

КАИР. (СЭТА). Алжир Республиканың түр чазаанын премьер-министри Ферхат Аббас республиканың түр чазааның декларациязын Каирге болган парлалга конференциязынга сентябрь 26-да номчаан.

Национал хосталга дээш демиселге алжир улусту болгаш ооң армиязын баштаарын Алжир Республиканың чазаа бодунун бирги болгаш ыдыктыг хүлээлгези кылдыр санап турар деп декларацияда чугаалап турар. Ол соруулга күүсеттингенинин соонда алжир улус социал чөптүг чорукка үндезилээш, демократтыг алжир күрүнени тургузарының соруулгазын бот гускайлап шиитпирлээр ужурлуг.

Декларацияда ооң ыңай чугаалап турары болза: «Алжир айтырыгны чугаалажышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээр деп бодувустун күзелиристиң дугайын кезээде медеглеп келген бис. Ынчалзажок француз чазактын ындыг чугаалажышкыннарны чорудар шуут-ла күзел чок чоруу дайынның мынчага чедир узамдыгып келгениниң кол чылдагааны болуп турар. Ол чүл дээрге, бир эвес француз чазак мону күзээр болза, Алжирде дайынны дүрген сокеадын болур дээни ол. Алжир Республиканың түр чазаа чугаалажышкыннарны эгелээринге белен болгаш француз чазактың төлөлекчилеринбиле ужуражырынга кезээде белен».

Колониалдыг тергиделге удур демиселче кажан алжир улус көдүрүп үнген 1954 чылдың ноябрьдан эгелээш, 600 муң ажыг алжирлер өлүткен деп декларацияда айтып турар.

Ынчалзажок ындыг когаралдар болгаш бергелер турбуже, колониалдыг дарладан бодунун хосталгазын удавас чедип алырынга быжыг бүүрелдиг алжир улус бодунун демиселин соксатпаан. Бодунун хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар алжир улустун чаңгыс аай тура-соруу түр чазактың тургустунганындан илергейлеттинген. Алжир республиканың түр чазаа хосталганың, деп эргенин болгаш социал чөптүг чоруктун принциптеринге шынчы болурун байырлалдыг айыткап турар.

Алжир улус тайбыңга ынакшылдыг удус деп декларацияда онзалап демдеглээн. Ынчалзажок, хосталганы болгаш хамаарышпас чорукту тайбың аргалар-биле чедип алырының бүгү аргаларын тыпкаш, ол бодунун дарлакчыларынга удур боо-чепсекти сегирип алыр ужурга таварышкан. «Француз-алжир» дугайында француз эрге-чагыргаларның нептерелип турары хоозун чүвелер база Алжирни Франциягa каттыштырар дугайында хоозун тоозу колониалдыг политиканың чемиштери болуп турар. Алжир дээрге Франция эвес-тир. Алжирни Франциягa каттыштырар дээр ораладжышкынар Каттышкан Нациялар Организациязының Уставын каржы үреэни болуп турар.

Хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш бодунун демиселинге алжир улус чааскаан эвес деп декларацияда демдеглеп турар. Африканың, Мадагаскарның болгаш өске-даа чүттарның улустары база-ла алжир улус ышкаш француз колониализмге удур демиселди чорудун турар.

Алжир Республиканың түр чазаа Каттышкан Нациялар Организациязының Уставын хүндүлээр болгаш ооң принциптерин бодунун политиказының үндезини болдурар деп декларацияда медеглеп турар. Чепсегленишкиннерни өндере бүдүрүнге удур, ядролуг шенелделерни соксадыр дээш, бүгү-ниити тайбыны быжыглаарынче угланган бүгү-ле күженишкиннерни ол деткиир.

Алжирде дайынны үргүлчүлээри бүгү-ниити тайбыңга кезээде кыжаныышкын болур деп декларацияның түннел кезээнде онзалап демдеглеп турар. Колониалдыг тергиделди катап тургузарының ораладжышкыны болуп турар бо хан төгүүшкүнүг дайынны соксадыр төлөөде, боттарының күженишкиннерни каттыштырарынче бүгү улустарны болгаш чазактарны кыйгырып тур бис.

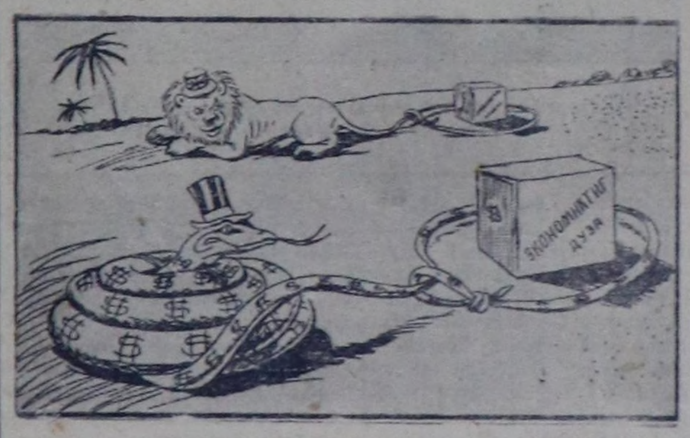

Храатаннар болгаш оларның дузаа.
И. Сычевтун чураан чуруу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Кыдат-америк чугаалажыышкыннарда АКШ-тың тактиказының дугайында

ПЕКИН. (СЭТА). Варшавадан бодунун корреспондентизиниң дараазындагы дыннадымын Синьхуа агентилели дамчыткан: Кыдаттың болгаш АКШ-тың Варшавада элчиннери сентябрь 25-те 15 шак турла боттарының чугаалажышкыннарын үргүлчүлээн. Ол дээрге дөртку хуралдаашкын болган.

Ыраккы Чөөн чүкте байдалдың улам-на дорайтап турары-биле холбаштыр кыдат-америк чугаалажышкыннарның чорудулгазынга хөй-ниитинин сагыш човаашкыны улам-на улуу-биле илергейлеттинин турар.

Он хүннер мурнунда чугаалажышкыннар дагын эгелей бергенде болгаш байдал дендим шынгыы болу бергенде, ийи чүттарның элчиннери айтырыгларны чөптүг болгаш угаангыр шиитпирлээриниң оруктарын дүрген тып шыдаар боор деп бүгүде идегеп турган. Ынчалзажок чөңгөлиг болгаш кыжаныкчы медеглелдер Вашингтондан болгаш Нью-Йорктан соксаал чок кээп турар, а кандыг-бир дешилге чедип алырының идегелдиг демдектери чугаалажышкыннарда илереттинмейн турар. Чугаалажышкыннарга дугуржуушкуну чедип алыр деп шынчы күзел АКШ-та бар ирги бе дээринге улам-на улуг чигзинишкиннерни ол чорук кижилерге төрүттүндүрүп турар.

Барыын талакы чүттарның парлалгазының дыңадым турарын өзугаар алырга, АКШ болза Варшава чугаалажышкыннарынга чүүлбүү кажарлаашкыннарны кылып турар болгаш ямы-бүрү санаалдарны көдүрүп турар. АКШ-тың чазаанын гускай медеглелдерин барымдаалап алырга, ол санаалдар: Кыдаттың далай кавызының районнарынга АКШ-тың агрессиязын калбартырынче база АКШ-тың болгаш чанкайшичи бөлүктүн чөңгөлерин чаап-чажырарынче, Тайваньга, Пэнхуледаога болгаш Кыдаттың өрик кавызы өске-даа ортулуктарынга Кыдаттың бот эргезин казыырынче, бодунун девискээрин хосталда бодунга таарышкан аргаларны, ооң иштинде күштү Кыдаттың ажыглаар эргезин казыырынче угланган «отту соксадыр» дижир чүвеге чөпшөөрежиринче Кыдатты албадаар чангыс сорулганы салып турар. АКШ-тың Ыраккы Чөөн чүкте политиказын мыырты көрүп турар хайгааракчылар болза АКШ дараазындагы тактиканы барымдаалап турар кылдыр санап турар:

1) Тускай медеглелинге Кыдаттың шиитпирлиг ойталап каапканы үстүнде айыттынган саналдарны хүлээп алыр кылдыр улам ыңайгы политиктиг болгаш шериг ыймыышкынының дузазы-биле Кыдатты албадаары. АКШ-тың кол сорулгазын чажырар болгаш хөй-ниитини мегелээр төлөөде, ол саналдарны ямы-бүрү хевирлерге болгаш ямы-бүрү аргалар-биле кедүрген турун болуру.

2) Чугаалажышкыннарны чүгле мунгашталышкынга чедирип болур ол мелегей саналдарга негелде кылыры болгаш айтырыгларны шиитпирлээрин узамдыктырары, ол чорук бодун камгалаар дээш кандыг-даа шиитпирлиг базымны кылырда Кыдатка шаптыктаарда, дашкаартан агрессияга удурланышкын кылырда база АКШ-тың болгаш чанкайшичи бөлүктүн тергиделинден бодунун девискээрлерин хосталарда Кыдатка шаптыктаарда чылдак кылыр мону ажыглаар арганы АКШ-ка бөөр алынныг болуп турар ышкажыл.

3) Кыдатка ыймыышкынны күштелдирер база КНО-нун адын тудун алгаш Кыдаттың иштики херектерин хосталаарлаар чорукту үргүлчүлөөр болгаш калбартыр төлөөде, КНО-га ыймыышкынны күштелдирери болгаш АКШ-тың турушбодалын деткиринче ооң эвилелчилерин албадаары.

4) Чугаалажышкыннар үеинде Кыдатты көргүдүр база бир эвес чугаалажышкыннар үеинде бодунун тура-соруун Кыдатка дөгеп шыдавайн барза, Кыдат-биле улуг дайынга ооң туружун деткип турар бодунун эвилелчилерин бодунче киир тырттып алыр төлөөде, Тайвань өөнүнүн районунга шериг күжүн күштелдирери.

Ынчалзажок чугаалажышкыннарның болгаш дайынның аргазы-биле бодунун агрессчи соруулгазын боттандырарын чедип алырын ораладжып турар АКШ-тың тактиказы буурап дүжүушкүнге таварыр дээрзин КҮР-нун даштыкы херектер министри Чэнь И-ниң медеглели бүүредип турар деп хайгааракчылар айтып турар. АКШ-ка айтырыгларны шиитпирлээриниң дээре аргазы болза чугаалажышкыннарже шынчы чүткүл болур ийик.

Алжир Республиканы хүлээп көрүп турары

Кореяның Төп телеграф агентилелиниң болгаш Вьетнамның информация агентилелиниң дыңадыгларын өзугаар алырга, Корей Улус-Демократтыг Республиканы чаза болгаш Вьетнамның Улус Республиказының чаза Алжир Республиканың чазаа боттарының хүлээп көрүп турарының дугайын медеглеп, Алжир Республиканың түр чазааның премьер-министриге телеграммалар чоруткулаан.

№ 2 ШКОЛАНЫҢ БАСКЕТБОЛЧУЛАРЫНДА

Кызылдың № 2 школазының өөреникчилери баскетбол ойнаарынга кончуг ынак. Ол ойн аваангыр, капшагай чорукту негээр. Өөреникчилер секцияга үргүлчү барып, ойнаарының чурумнарын өөренип, сула шимчөөшкиннерни кылып турарлар.

Баштай ойнап билбес турган ооллар, уруглар ам бөкбүктү чазыг чокка октаар кылдыр өөренип, эки ойнаар апарганнар. Өөреникчилер: С. Борис, Доржу, М. Сымчаан, В. Мөчек, Г. Сарыглар олар боттоттарынче бөкбүктү дамчыдып, октап турда эптиг, эолдек, капшагай чоруун көргүзүп турарлар.

№ 2 школаның баскетболчулары школаларның, дружиналарның, класстарның аразынга удавас болгулаар маргылдааларга эки белеткелдиг ужуражыр дээш, белеткенип турарлар.

О. ОПЕЕН.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Мал болгаш сүт белеткелиниң талазыбиле Бии-Хемниң районнар аразының конторазының

Шивилиг баазазынга

мал кадарчылары негеттинип турар.

(Айда төлевири 700-750 рубль).

Ажыллаар дээн кижилер мындыг черлерге кээр:

Бии-Хем районнун Шивилигде мал баазазы.

Туран хоорай — районнар аразының белеткел конторазы.

Кызыл хоорай—эьт-сүт болгаш аъш-чем үлетпүрүнүн эргелели. Автобус доктаар чери—«Хлебозавод».

ЭЬТ-СҮТ, АЪШ-ЧЕМ ҮЛЕТПҮРҮНҮҢ ЭРГЕЛЕЛИ.

Шай—„Р" витаминниң үнер дөзү

Лимон болгаш чымчак амданныг перц чимистериндеп тускай чүүлду 1936 чылда илередип тыпкан. Ол чүүл кижинин ханының эң биче дамыржыгаштарының улгадып хөөрүн (хан хөөрөөр чорукту) намдадырынга дузалыг болган. Ону «Р» витамин дээр. Кижиниң хан-дамыржыгаштары улгадып, ханы хөөрөөр апарганда дамырлар иштинден хан хөйү-биле дамчып чүүрер, ол чорук хан төктүүшкүнүн болдурар.

Хан хөөрөөр чорук халдавырлыг аарыглардан, хан аарыгларындан, гипертониктиг аарыгдан, диабеттен, рентген азы радия херели улуу-биле шонгалындан аараан кижилерге хөй удаа илереп турар. «Р» витамин хан хөөрөөр чорукту намдадырынга чазагай саълдарын чедирип, мөзже, чүрекче, карактар иштиниң четкижигештеринче хан чүүрер чорукту болдурбазынга дузалаар.

Ол витамин дыка хөй үнүш продуктуларында, ылаңгыя цитрустуг инек-карааанда болгаш аная инек-карааанда, виноградта, ыткадында, чымчак амданныг перцте кончуг хөй чоруур.

А. Л. Курсановтун болгаш ооң ажылдакчыларының чоруткан шинчилелдери сарыг болгаш кара шайлар белеткээр үнүштерниң бүрүлеринде «Р» витамин хөй болуп турарын илереткен. Ол витаминниң хемчээли кара болгаш сарыг шайларның сорттарындан хамааржыр: бирги сорттун шайында ең-не байлак, үшкү сорттуунга деңнээрге ийигизинде хөй болуп турар. Ынчангаш шайны «Р» витаминнин үнер дөстериниң бирээзинге хамаарыштырып болур. Ындыг болза-даа өйүн артир хөй суксун чүүлүн ижерге чүректин, бүүректин ажылын аартадырын, ооң-биле кады хөй шай ижери кижиге хоралыг болур кофеин (теин) деп чүүлдүн барын дыка шайлаар кижилер билзе чогуур.

Аптекаларда «Р» витамин бар. Ону чүгле эмчиниң сүмези-биле хереглеп болур.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДА

ДЕП КИНО ҮНҮП ТУРАР.

Кинону Венгрияның «Гуния» киностудиязы 1957 чылда үнүргеп.

М. Горький аттыг киностудияга орус дылга чугаалап турар кылдыр кылган.

Сценарийин чогаатканнар: Тамаш БАРАНЬ, Габор ТУРЗО, Каталин ТИМАР.

Очулганың режиссеру А. ЛУРОВА.

Үн оператору З. КАРЛЮЧЕНКО.

РЕДАКЦИНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ; редакторнун 3—62, редакторнун оралакчызының, иштики информация кылдызының 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чаза кылдызының база бухгалтериянның 3—65.

ТС—01072. Культура эргелелиниң типографиязы.